

Türü : Araştırma Makalesi
Konusu : Sosyal Bilimler
Gönderilme Tarihi : 6 Ocak 2022
Kabul Tarihi : 22 Şubat 2022

VARLIK VERĐİSİ'NİN HATAY'DAKİ UYGULAMALARI VE ÖDENEN VERĐİ MİKTARLARI

Applications Of Wealth Tax In Hatay And Tax Paid Amounts

Yakup KALIÇLI
(ORCID: 0000-0003-2606-0653)

Bilgisi/Reference Information

Chicago: Kalıçlı, Yakup “Varlık Vergisi'nin Hatay'daki Uygulamaları ve Ödenen Vergi Miktarları”, *BENĞİ: Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5 (2022), Sayı: 1: 222-267.

Apa: Kalıçlı, Y. (2022). “Varlık Vergisi'nin Hatay'daki Uygulamaları ve Ödenen Vergi Miktarları”. *BENĞİ: Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 1: 222-267.

Özet

Savaşlar, devlet ve toplum hayatlarını maddi ve manevi yönden yıkıma götüren olgulardır. Özellikle II. Dünya Savaşı, savaş kavramının daha geniş manalara ulaştığı bir yıkım olmuş, en az askeri kayıplar kadar sivil kayıplar da yaşanmıştır. Türkiye, bu savaşa her ne kadar etkin bir dış politika izleyerek harp dışı kalmışsa da sosyo-ekonomik yıkımdan kurtulamamıştır.

Türkiye'nin almış olduğu ekonomik tedbirler içinde yankıları günümüze kadarsüren Varlık Vergisi uygulaması önemli bir yer tutmaktadır. Varlık Vergisi'nin tahakkuk ettirilmesinde ve mükelleflerin tespit edilmesinde keyfi hareketler olmuştur. Gelir-gider dengesine bakılmaksızın lüks bir yaşamı olan kişilere yüksek oranda vergi borcu yüklenirken; mal varlığı çok fazla olup alelade yaşam sürenlere daha az vergi tahakkuk ettirilmiştir. Varlık Vergisi uygulamasının merkez üssü tarihi ve sosyal dokusundan ötürü İstanbul olmuştur. Varlık Vergisi uygulamasının en ağır yanı çalışma kampları olmuştur.

Vergi mükellef listelerinin defterdarlıklarda askıya çıkarılmasıyla birlikte on beş gün içerisinde borcunu ödemeyenler, kafileler halinde trenlerle Erzurum'un Aşkale ilçesine gönderilmişlerdir. Burada yol açma, taş kırma vb. işlerde çalıştırılmışlardır. II. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Hatay ili henüz Anavatana yeni iltihak etmiştir. Buna rağmen Varlık Vergisi hazırlıkları tüm ülkede olduğu gibi Hatay'da da başlamıştır. Hatay'da Varlık Vergisi mükelleflerinin listesi Hatay Defterdarlığı'nda askıya çıkarıldığı gibi bu dönemde yayınlanan Yenigün Gazetesi'nde de yer almıştır. Hatay sınırları içinde yaşayan hatırı sayılır bir gayrimüslim nüfus bulunmaktadır. Aynı zamanda sermaye birikimini de elinde tutan bu sınıfa yüklü miktarda Varlık Vergisi tahakkuk etmiştir. Hatay, tahakkuk ettirilen vergi miktarı açısından Türkiye'nin altıncı ili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Azınlık, Varlık, Vergi, Hatay.

Abstract

Wars are phenomena that destroy the lives of the state and society in moral and material terms-especially The World War II was devastation in which the concept of war reached a broader meaning, and civilian casualties were experienced as well as military losses. Although Turkey watching an effective foreign policy has stayed out of the war, socio-economic destruction caused by the war could not avoid.

The enforcement of the wealth tax among Turkey's economic measures is important and its effects lasting the present day. There have been arbitrary actions in the implementation of the wealth tax law and in identifying taxpayers. While high tax debt had imposed on people who lead a luxurious life regardless of their income-expense balance; Those who have a lot of assets and live ordinary lives were subject to less tax. The epicenter of the wealth tax application has been Istanbul because of its historical and social fabric.

The heaviest aspect of the wealth tax application has been the labor camps. Those who did not pay their debts within fifteen days after the taxpayer lists were posted in the financial offices were sent to Aşkale district of Erzurum in groups. They were employed in works such as road paving and stone breaking. When World War II broke out, Hatay province had just joined the homeland. Despite this, wealth tax preparations started in Hatay as in the entire country. The list of wealth taxpayers in Hatay was announced in the Hatay Revenue Office as well as in the Yenigün Newspaper. There was a significant amount of non-Muslim populations living within the borders of Hatay. This class, which also holds the capital accumulation, has been charged a large amount of wealth tax. Hatay, in terms of the amount of tax, has been accrued as Turkey's 6th Province.

Key Words: War, Minority, Wealth, Tax, Hatay.

Giriş

1939-1945 yılları arasında cereyan eden II. Dünya Savaşı, 20. yüzyılda insanlığın yaşadığı ikinci felaket olmuştur. Henüz genç bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, hazırlıksız olarak yakalandığı bu savaşta tüm çabasını savaşın dışında kalmak için vermiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren yaşanan ilk zorlu tecrübe bu savaş olmuştur. (Deringil, 2004: 76) Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere, Fransa ve İtalya'ya karşı, Almanya'nın yanında yer almıştı. Aynı şekilde İkinci Dünya Savaşı'nda da bu iki taraftan birinin yanında yer alması, savaşın gidişatını büyük ölçüde değiştireceğinden her iki taraf için de ayrı ayrı sonuçları olması muhtemeldi. Bunu engellemek isteyen taraflar, tecrübeli diplomatlarını ve politikacılarını Ankara'ya göndermiştir. 1939'da imzalanan anlaşmalarla yönünü Batı'ya çeviren Türkiye, müttefikleri İngiltere ve Rusya'nın savaşa girmesi için yaptığı baskılara büyük bir diplomatik maharet sergileyerek direnmiştir (Eraslan, 2008: 522).

İkinci Dünya Savaşı'nın sebepleri arasında Türkiye açısından çözülmesi gereken herhangi bir problem olmadığından bu savaşta tarafsız kalmayı ve kendi varlığını devam ettirmeyi, topraklarının bütünlüğünü garanti edebilmeyi gerektiren bir politika izlemiştir (Tuncer, 2012: 385). Almanya savaş başladığında Türkiye'nin tarafsız kalmasını isterken, müttefikler aldıkları yenilgiler sebebiyle Türkiye'nin de yanlarında savaşa girmesini istemişlerdi. Müttefikler, savaşa faşizm karşısında demokrasiyi egemen kılmak için mücadele ettiklerini ileri sürerek, savaş

dışında kalmış olan devletleri yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri (Refik Saydam ve Şükrü Saraçoğlu) İkinci Dünya Savaşı boyunca tarafsız kalmak için etkin politikalar üretmişlerdir. 1940 yılında Hariciye Vekili olan Şükrü Saraçoğlu bu politikayı şu sözlerle ifade etmiştir: “Türkiye bitaraf değil, harp haricidir.” Gerçekten de Türkiye bu süreçte hiçbir tarafın yanında savaşa girmemesine rağmen savaşa taraf ülkelerle siyasi ve ekonomik antlaşmalar yapmıştır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’yi yöneten kadro Osmanlı Devleti’nin son dönemine mührünü basan ve Türkiye Cumhuriyeti’ni de kurmuş olan kadro olduğundan böyle bir savaşa girmenin ne anlama geldiğini çok iyi biliyorlardı.

Almanya’nın, Polonya’ya saldırarak (1 Eylül 1939) başlattığı savaş, bir insanlık ayıbı olan Amerika’nın atom bombalarının Nagazaki ve Hiroşima şehirlerini yok etmesiyle sona ermiştir (6 Ağustos 1945). Mustafa Kemal Atatürk hasta yatağında yatarken, dünyanın büyük bir savaşa sürüklenmekte olduğunu ve Genç Cumhuriyet Türkiye’sinin bu savaşın dışında kalması gerektiğini Ali Fuat Cebesoy’a şu sözlerle ifade etmişti: “Bir dünya harbi olacaktır. Bu harp neticesinde dünyanın vaziyeti ve muvazenesi baştanbaşa değişecektir. İşte bu devre esnasında doğru hareket etmesini bilmeyip en küçük bir hata yapmamız halinde, başımıza mütareke senelerinden daha çok felaketler gelmesi mümkündür.” (Aydemir, 2006: 385)

Nitekim bu savaş Mustafa Kemal Atatürk’ü doğrularcasına tüm dünyada büyük bir yıkım getirmiş, Avrupa ekonomisini tamamen çökertmiş ve İngiltere sahip olduğu dünya liderliğini altın tepsi içinde Amerika Birleşik Devletleri’ne sunmuştur. Savaş dönemi boyunca Türkiye’nin gerek iç gerekse dış politikasında Avrupa’daki gelişmeler etkili olmuştur. Başta basın olmak üzere tüm taraflar, politikalarını savaşın gidişatına göre yeniden belirlemiştir. Dünya dengelerinin sarsıldığı hatta yıkıldığı bir dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi ve ekonomik sarsıntılar geçirmesi olağandı.

İkinci Dünya Savaşı Türkiye’nin kapısına dayandığında, ekonomik sıkıntılar hat safhadaydı ve dış desteğe ihtiyaç vardı. Aslında Türkiye’nin gönlü demokratik ülkelerden yanaydı ve onlarla siyasi-ekonomik ilişkilere girmek istiyordu. Ancak Türkiye’nin ihraç ettiği ürünler göz önüne alındığında ekonomik ilişkilerin yoğunlukla Almanya ile kurulmuş olduğunu söylemek mümkündür. O yıllarda Türkiye’nin tarım ürünleri dışında sattığı tek ürün kromdu. Müttefikler sömürgelerinden ucuza mal elde ettikleri için Türk mallarını tercih etmiyorlardı. Oysa Almanya sırf Türkiye’yi yanında tutmak için bu ürünlere ihtiyaç duymasa da almıştır. 1929’da

Türkiye'nin ithalatında Almanya'nın payı %23,5 ihracat kaleminde ise %16 iken; Hitler'in iktidara gelmesinden sonra 1939'da ihracat oranı %47,6 ithalat oranı ise %53 seviyesine yükselmiştir. Yani günümüzde de olduğu üzere ekonomik güç ülkelerin iç ve dış politikalarını belirleyen en büyük etkidir. Bu politikaların Türkiye'deki yansımalarına işaret eden Şevket Süreyya Aydemir meseleye;

"İkinci Dünya Savaşı yıllarında memleketin iç meselesi siyasi değildi. İç siyasette çekişmeler yoktu. Meclis; tek parti devrinin, milli şef, değişmez başkan ve otoriter hükümet nizamının birlikti havası içinde yaşıyordu... Fakat memleketin idare yapısı yetersizlik ve ekonomik yapısı yoksunluk içindeydi. Tarımsal siyasetin ve tarımsal gelişmenin Cumhuriyet yılları boyunca da harekete geçirilememiş olması, İkinci Dünya Savaşı içinde bütün acı gerekçeleriyle sonuçlarını ortaya serdi." (Erdal, 2016: 1-16) şeklinde bir açıklama getirmiştir.

Savaş nedeniyle ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sorunlara çözüm bulunması için çabalayan hükümet, 18/01/1940 tarihli ve 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu'nu (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, C.8, İçtima: 1, 18-I-1940, 141-158) çıkararak haksız fiyat artışlarının önüne geçmeye çalışmıştır. Ancak kısa sürmesi beklenen savaş, her geçen gün açılan yeni cephelerle birlikte daha da uzuyor ve savunmadan ekonomiye tüm alanlarda hükümetler üzerindeki ağırlığını hissettiriyordu. Türkiye'nin elindeki stoklar bir süre zevahiri kurtarmaya yetse de 1941 yılından itibaren karaborsacılık ve vurgunculuk (ihtikâr) ekonomiyi çökertmiştir. Bu nedenle yeni bir uygulamaya gidilir. Kaynaklar bu uygulamanın sebebini;

"O dönemde nüfusumuz 18 milyon, silahaltına aldığımız insan sayısı ise 1 milyondur! Bu korkunç bir rakamdır... 1 milyon askeri beslemek, sınırlarda barındırmak ise çok büyük harcama gerektiriyordu. Asker aç ve perişandı. 120 kişilik bir bölükte askerler 17 somun ekmeği paylaşmak zorunda kalıyordu. 57 Mehmetçik açlıktan öldü." (Aydemir, 2006: 199) şeklinde açıklanmıştır.

Savaş yıllarında büyük kazanç sağlayanların önüne geçilmesi için bazı önlemlere başvuruldu. Gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi, sosyal adaletin sağlanması ve yüksek kazanç sahibi olanlardan vergi alınabilmesi için yeni kanunlar çıkarıldı. Buna göre, kentlerdeki savaş zenginlerinden Varlık Vergisi, kırsal kesimdeki savaş zenginlerinden ise Toprak Mahsulleri Vergisi alınacaktır.

Varlık Vergisi başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde görülen örneklerde olduğu gibi milliyetçi cereyanların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 'Varlık Vergisine Dair Kanun'da gayrimüslim kelimesi geçmemekle birlikte dönemin burjuvazisini Müslüman olmayanlar oluşturduğundan bu uygulama gayrimüslimleri hedef almıştır. Erdal İnönü gençlik yıllarında gittiği terzisi olan İzzet Ünver'in Varlık Vergisine dair serzenişlerine anılarında şöyle

yer verir:

Bu nasıl şey yahu, benim yardımcım Misel'e şu kadar Varlık Vergisi tahakkuk ettirmişler! Adam benden aldığı ücretle yaşıyor. Bu kadar parayı nereden bulacak? Anlaşılan benim ödememi bekliyorlar. Şu işe bakın! Ben niye başkasının vergisini vereyim? Ama vermezsem, yardımcımı Aşkale'ye yol yapmaya gönderecekler. Bu defa benim işim kalacak. Olur mu böyle şey?" (Zileli, 2019).

Erdal İnönü, Varlık Vergisinin savaş koşullarında dünyanın farklı ülkelerinde uygulanmasına rağmen Türkiye'de sıkıntılara yol açmasını ve günümüze kadar tartışılmasını kültür farklılıklarına bağlamıştır.

1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Hatay'ın Genel Yapısı

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra ilk işgal edilen yerlerden birisi Hatay (İskenderun)'dır. Zira Hatay, bulunduğu stratejik konumu itibariyle İtilaf Devletlerinin gerek Ortadoğu'daki gerekse de Güney Anadolu'daki işgallerine askeri ve lojistik desteği sağlayacak önemli bir noktadadır. Fransızlar işgalin ilk günlerinden itibaren Dört Yol'a yerleştirdikleri Ermenilerle birlikte katliamlara başlamıştır. Fransız ve Ermeni talanı karşısında Dört Yol halkı da teşkilatlanarak direnişe geçmiştir. Direnişin ilk fitili Karakese Köyü'nde Mehmet Kara tarafından ateşlenmiştir. *19 Aralık 1918 tarihinde yapılan bu çarpışma Türk milletinin müteceviz düşmana karşı ilk ayaklanması ve direnişidir* (Hatipoğlu, 2012: 18; Payaslı, 2017: 275).

Mütareke sonrasında başlayan işgaller Kurtuluş Savaşı ile sona ermiş ve 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile yeni kurulan bağımsız Türkiye Cumhuriyeti tüm dünya tarafından tescil edilmiştir. Lozan Antlaşması'nda Hatay Misak-ı Milli sınırları dışında kalmış ve Fransız işgali devam etmiştir. 1918'den 1939'daki Anavatan'a katılımına kadar geçen süreçte Hatay halkı, silahlı çetelerle Fransız işgal güçlerine karşı direnirken, Ankara ile olan siyasi ilişkilerini de devam ettirmiştir. Hatay Millî Mücadelesinin önemli ismi Tayfur Sökmen, Hatay'da direnişi örgütlerken aynı zamanda Atatürk tarafından 1935 seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Antalya mebusu olarak sokulmuştur. 15 Mart 1923 tarihinde Adana'yı ziyaret eden Atatürk, Hataylı kadınlar tarafından siyah elbiselerle karşılanmıştır. Bu topluluktan Ayşe Fitnat Hanım'ın okumuş olduğu duygulu şiir karşısında Gazi Paşa *"Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz"* diyerek tepkisini göstermiştir. Atatürk Hatay'ın Anavatan'a katılımını *"şahsi meselesi"* olarak görmüş ve Kurun (Vakit) Gazetesi'nde Asım Us takma adıyla Hatay meselesine

yönelik görüş ve eleştirilerini dile getirmiştir. 1937 yılında Atatürk bizzat Vakit Gazetesi sahibi ve başmuharriri Asım Us'u Dolmabahçe Sarayı'nda yemeğe davet etmiş ve yemek sonrası bir yazı dikte ettirerek gazetede yayınlanmasını sağlamıştır. Asım Us anılarında kendi ismiyle yayımlanan hakikatte Atatürk'ün yazmış olduğu beş makale hakkında şunları yazmaktadır: “Bu makaleler dikkat ile okunursa Atatürk'ün Hatay meselesindeki yanlış ve haksız hareketlerinden dolayı o zamanki Fransız ricalini şiddetle tenkit ettiği gibi İsmet İnönü Hükümetine karşı da bu meseleden dolayı biraz serzenişte bulunduğu görülür.” (Us, 1944: 153)

23 Temmuz 1939'da Hatay'ın Anavatan'a katılması tüm yurttaki sevinç ve heyecanla karşılanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi “Hatay'ın kat'i ilhaki” (Cumhuriyet, 24 Temmuz 1939) başlığı ile birinci sayfadan verdiği haberde halkevlerinde yapılacak etkinliklere yer vermiştir. Gazete aynı haberinde Cumhurbaşkanı İnönü, Başvekil Saydam, Tayfur Sökmen ve Hatay Valisi Şükrü Sökmensüer arasındaki tebrik ve teşekkür telgraflarına da yer vermiştir.

Hatay Anavatan'a katıldıktan sonra TBMM 7 Temmuz 1939 tarihinde çıkardığı bir kanunla Hatay'ı merkezi Antakya olmak üzere Türkiye'nin bir ili ilan etmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, C.4: 7-VII-1939, s.191.) Türkiye'nin 63. İli olarak Anavatan'a katılışından kısa bir süre sonra genel nüfus sayımı yapılmıştır. 20 Birinciteşrin 1940 Pazar günü Hatay'ın Antakya merkez ve İskenderun, Dört Yol, Kırıkhan ve Reyhanlı kazalarında yapılan nüfus sayımlarında toplam nüfusu 246.138'dir. Bu nüfusun 60.315'i şehirlerde, 185.823'ü ise kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu nüfus sayımında Hatay nüfusunun %52,5'ini 129.343 kişiyle erkekler oluştururken; nüfusun % 47,5'ini 116.796 kişiyle kadınlar oluşturmuştur. 1945 yılında yapılan genel nüfus sayımı İkinci Dünya Savaşı sonuna denk gelmiştir. 22 Ekim 1945 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında Hatay nüfusu artış göstererek 254.141 olmuştur. (https://tr.wikipedia.org/wiki/1945_T%C3%BCrkiye_n%C3%BCfus_say%C4%B1m%C4%B1 1)

TBMM'nin Hatay'ın Anavatan'a katılmasını öngören kanunda yer alan bir maddeyle Dört Yol kazası Seyhan'dan alınarak Hatay'a bağlanmıştır. İskenderun, Kırıkhan, Yayladağı ve Reyhanlı Hatay'ın kazalarıdır. Vilayetin teşkilinden sonra Dahiliye Vekaleti ilk vali olarak Şükrü Sökmensüer'i Hatay'a atamıştır. Sökmensüer, kurmay subay olarak Millî Mücadeleye katılmış, Cumhuriyetin ilanından sonra Emniyet Genel Müdürlüğü de yapmış tecrübeli bir isimdir. Şükrü Sökmensüer gibi tecrübeli bir bürokratin Hatay'a atanması, Anavatan'a katılım sürecinden sonra

Hatay'ın Türkiye ile her alanda bütünleşmesine önem verildiğini göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı yılları da bir nevi Anavatana ısınma evresi olarak da telakki edilebilir (Gündüz, 2018: 581-582).

Hatay'ın Anavatan'a katılım sürecinde gayrimüslim nüfus çeşitli kıskırtmalar ve menfi toplumsal hadiseler nedeniyle yurtdışına göç etmiştir. Hatay'ın yönetici kadrosu menfi hadiselerin önüne geçerek göçü engellemeye çalışmışsa da endişelenen azınlık mensupları başta Ermeniler olmak üzere yurt dışına çıkış yollarını aramıştır.

“Zabitanın mütecasirler (kıskırtıcılar) hakkındaki şiddetli muamelelerine rağmen, gayri Türk unsurlarda itimatsızlık hüküm sürüyordu. Bir Ermeni mebusu bana, bu havayı yabancıların yaratıklarını gizlice anlatmıştı. Gene bugünlerde... Collet ile dostlar arasında naboz vakaların tahaddüs etmemesine (ortaya çıkmamasına) dair konuşurken, son günlerde Ermenilerdeki endişenin kötü bir propagandadan ileri gelmiş olduğuna nazarı dikkatini celp ettim. Evet bana da geldiler, bazı taziyek ve tebdütlere maruz kaldıklarından gitmek istediklerini söylediler; ben de kendilerine isticel (acele) etmeyin, eğer biz buradan gidersek sizleri de beraber götürüceğiz tarzında teminat verdim’ dedi.” (Melek, 1999: 144).

Hatay'da yaşayan Ermeniler, yaşanan provakasyonlar karşısında kendilerine yardımcı olması için Hatay'da bulunan Fransız Yüksek Komiseri Collet'e başvurmuşlardır. Fransız komiser de Hatay'ı işgalleri boyunca kendileriyle işbirliği yapan Ermeni vatandaşları çekilme durumunda birlikte götürüleceğini temin etmiştir. Hatay Başbakanı Abdurrahman Melek ise Ermenilere yönelik provakasyon hareketlerinin belli odaklar tarafından organize edildiği kanaatinde. Mehmet Mursaloğlu, Hassa'nın Anavatan'a katılışından sonra Suriye'deki Ermeni Lejyonerlerinin tahrikleri sonucu Hatay'dan 200 civarında Ermeni'nin Suriye'ye göçe zorlandığını, 24 Mayıs 1939 tarihli Hatay Gazetesi'ne dayandırmıştır. (Mursaloğlu, 2020: 119)

Fransız işgali döneminde (1918-1938) Hatay'da yaşayan Ermeniler ve Suriye yanlısı Araplar, Türkiye aleyhinde çalışmalarda bulunmuşlardır. Mehmet Mursaloğlu'na göre Fransızlar'ın işgaller esnasında Ermenileri kullanmasının üç büyük nedeni vardır:

- 1- İşgal edilen çevreler hakkında Ermenilerin bilgilerinden yararlanmak,
- 2-Fransızların yeteri kadar insan gücünün bulunmaması,
- 3-Ermenilerin Türklere karşı duymuş olduğu intikam hissinden yararlanmak.” (Mursaloğlu, 2020: 73)

Kumlu'da yaşayan Hüseyin Telli bu konuda şunları söylemiştir: “Büyüklerimden duyduğum kadarıyla Araplar o kadar Türkiye karşıtlığı yapmışlar ki aralarında şu söylem gelişmiş (Arapça) Ermeni kardeşimiz, Fransız babamız, Türk ise düşmanımız” (Hüseyin Telli, 2020) Tayfur Sökmen de özellikle Kırıkhan'da bulunan Ermeniler'in Hatay Milli Mücadelesi'nin aleyhinde yapmış olduğu menfi hareketlerden bahsetmiştir. Buna rağmen Türkiye Cumhuriyeti

başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Hatay'ın Anavatan'a katılacağıının anlaşılmasından itibaren endişe içinde yurt dışına gitmeye çalışan gayrimüslimleri engellemeye çalışmıştır. Varlık Vergisi ödeyen Hataylı ailelerin varisleri, bu verginin gayrimüslimlerin yurt dışına göç ettirmek için planlı bir uygulama olmadığını belirtmişlerdir. Bağımsız Hatay Devleti'nin ilk ve tek Reisicumhuru Tayfur Sökmen, Fransız işgali esnasında Kırıkhan'ın Ermeni kökenli Belediye başkanı İstefan Efendi ile yine Kırıkhan'da ikamet eden Ador Paşa'nın aleyhlerine çalışmalar yürüttüklerini ifade etmiştir. Ancak Sökmen bu kişilerle arasında geçen bir diyalogu Varlık Vergisine bağlamıştır:

"Hatay Meclisi'nin Anavatana katılma kararı verdiği gün, benimle görüşmek istemişler. Vaadlerini tuttuklarını bildiğim için kabul ettim. Bana "biz veda (etmeye) dedik. İltibaktan sonra müsavi muamele göremeyeceğimizi şimdiden bildiğimiz için yarın Beyrut'a gidiyoruz. Allahasmarladık" diyerek bu iki Ermeni vatandaş veda edip gittiler. Maalesef Varlık Vergisinde yapılanlar onları baklı çıkardı." (Sökmen, 1992:113)

Anavatana katılıştan sonra 1940 yılı nüfus sayımından önce tüm Hataylılara soyadı kanunu kapsamında soyadı vermeye başlanmıştır. Ancak Varlık Vergisi mükellef listeleri incelendiğinde halen bazı vatandaşların soyadı olmadığı ve bu nedenle yaptıkları işle (bakkal Nurettin, Kuyumcu İsrail vb.) anıldığı tespit edilmiştir.

2. Hatay Ekonomisinde Azınlıklar ve Varlık Vergisi Kapsamındaki Mali Yükümlülükleri

12 Kasım 1942'de Varlık Vergisi Kanunu'nun Resmî Gazetede (T.C. Resmî Gazete 12 Teşrinisani 1942) yayınlanmasıyla birlikte Hatay Defterdarlığı harekete geçmiştir. Hatay tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapması hasebiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti döneminde çok renkli kimliklerin bir arada yaşadığı bir çatı kent olma özelliğini korumuştur. Hatay için söylenen çan-hazan-ezan ifadesi üç büyük dine mensup insanların bulunmasının en somut örneğidir. Bunun yanında Hristiyanlık dinini Katolik-Ortodoks ve Protestan mezhebine mensup insanların bulunduğu ve bu üç mezhebin kilisesinin de yer aldığı ender şehirlerden birisidir Hatay, Osmanlı'dan devralınan mirasın bir gereği olarak Musevi ve Hristiyan kökenlilerin ticaretle uğraştığı bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Vilayetin zengin kesimini oluşturan tüccar zümre sebebiyle Varlık Vergisinin hatırı sayılır bir miktarı Hatay'a tarh

edilmiştir. Nitekim 3.253.440 lira ile en fazla Varlık Vergisi tahakkuk ettirilen 7. İl olmuştur⁷¹. İskenderun ilçesi ise bir liman kenti olması hasebiyle çok kültürlü toplumsal yapının ve zengin bir sınıfın meskûn olduğu önemli bir beldedir. Bu nedenle Varlık Vergisi mükellef sayısı Antakya'dan az olmasına rağmen, Hatay'ın en fazla vergi ödeyen ilçesi olmuştur.

Hatay dini ve sosyal çeşitliliğin en fazla bulunduğu illerdendir. Antakya'da yüzyıllar boyunca yaşamış, ibadethaneler inşa etmiş bir diğer cemaat de Yahudilerdir. Muhafazakâr bir yaşam süren Antakya Yahudileri genellikle Kurtuluş Caddesi'nde bulunan sinagoga yakın mahallelerde ikamet etmişlerdir. Bugün Antakya Yahudi nüfusu çok düşük bir sayıdadır. Bu nüfus yapısının ortaya çıkmasında yurt dışına ve İstanbul'a doğru yaşanan göçlerin büyük etkisi olmuştur. Antakya Yahudi Cemaati Başkanı Şaul Cenudioğlu konuyla alakalı olarak şunları söylemektedir:

Yirminci yüzyılın başlarında, Antakya'daki Yahudi sayısı 1500 civarında imiş. 1948'lerde, İsrail'e yoğun bir göç yaşanmış. 1980 öncesi, bazı nedenlerden dolayı, İsrail'e ikinci bir göç olmuş. Bu göçten sonra, Antakya Yahudi nüfusu 150 kişiye düşmüş. Nüfusun eksilmesinin bir başka nedeni de gençlerin üniversitelerde okumak amacı ile, İstanbul'a taşınmaları imiş. İstanbul'a giden gençler, bir süre sonra ailelerini de buraya çekmeye başlayınca, nüfus gittikçe daha çok düşmeye başlamış. Bugün, Antakya'da, en genci ellili yaşlarda olan 38 kişi yaşıyormuş. Soyadları Kebudi, Cenudioğlu ve Cemal olan sadece birkaç aile kaldı Antakya'da. (<https://www.salom.com.tr/arsiv/haber-69784>)

Cenudioğlu, Hatay Varlık Vergisi listesinin birinci sırasında Yahudi kökenli bir isim olarak yer alıyor olsa da varlık vergisinin sebep olduğu herhangi bir göçten bahsetmemiştir. Varlık vergisi ile ilgili olarak başka bir röportajında şu ifadeleri kullanmıştır:

“1942'de husule gelen Varlık Vergisi olayı var, o zamanlar hali vakti düzgün olan kişiler Hatay'dan Amerika ve Avrupa'ya göç ettiler. 1950 öncesi de İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonra durumları iyi olmayan esnaf kişiler İsrail'e göç etti. 1980 öncesi sağ sol hareketlerinden dolayı tedirgin olan bazı cemaat üyelerimiz de yine aynı şekilde hem yurt içine hem yurt dışına göç etti. Gençlerimiz başka bir mezhep veya dinden kişilerle izdivaç yapmadıkları için İstanbul'a gittiler, orada okudular ve orada kaldılar, haliyle zamanla ailelerini de yanlarına aldılar ve git gide azalan bir cemaat haline geldik.”(<https://www.avlaremoz.com/2016/>)

Antakya Musevi Başkanı Şaul Cenudioğlu'nun bu sözlerinden Antakya'daki Yahudi nüfusunun sadece varlık vergisi nedeniyle azalmadığı anlaşılmaktadır. 26 Temmuz 2020

⁷¹ En fazla vergi tahakkuk ettirilen illerin sıralaması ise şöyledir: İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Seyhan (Adana), Mersin ve Hatay.

tarihinde Şaul Cenudioğlu ile telefonla görüŖülmüŖ ancak kendisi Ŗehir dıŖında olduğu için görüŖemeyeceđini söylemiŖtir. Cenudioğlu bugün cemaat reisi görevini sürdürmemektedir.

14 Aralık 1942 tarihli Yenigün Gazetesi Hatay Varlık vergisi mükellef listelerinin hazırlandığını ve tahminen Hatay'a 3 milyon lira varlık vergisi tarh edildiğini yazmıŖtır. Hatay'da varlık vergisi ilçeler bazında mükelleflerinin isim listesi ile yükümlü oldukları vergi miktarı Ŗöyledir: Buna göre Antakya ilçesi mükelleflerinden yaklaŖık 886 bin 75 TL (bk. Ekler: Tablo 1), İskenderun ilçesi mükelleflerinden yaklaŖık 963 bin 200 TL (bk. Ekler: Tablo 2), Kırıkhan İlçesi mükelleflerinden 750 bin 800 TL (bk. Ekler: Tablo 3), Reyhanlı ilçesi mükelleflerinden ise 41 bin 550 TL (bk Ekler: Tablo 4) varlık vergisi tahsil edilmiŖtir.

Hatay'ın Varlık Vergisi mükelleflerinin listesi incelendiğinde, iki büyük ilçeden Antakya'da ve İskenderun'da Varlık Vergisi en yüksek kiŖilerin iki gayrimüslim vatandaŖ (Pinhas Ŗayal Kebbudi: 300000, JüzeŖ Katoni: 207.500) olduğu görölmüŖtür. Antakya'da 209, İskenderun'da 167, Kırıkhan'da 53, Reyhanlı'da ise 76 Varlık Vergisi mükellefi tespit edilmiŖtir. Gayrimüslim cemaatler ile Müslüman halklar uzun yıllar bir arada yaŖadıklarından Ŗahıs isimlerinden yola çıkarak gayrimüslim mükellefleri tespit etmek pek mümkün değil. Buna rağmen listelerde yer alan gayrimüslim isimlerle (Dimitri, Salamon Simorlengi, Yani Antiba vb.) sınırlı da olsa bir mukayese yapıldığında verginin Müslüman gayrimüslim ayrımı yapılmadan tahakkuk ettirildiğini söylemek mümkündür. İstanbul ve İzmir'de yayınlanan Varlık Vergisi mükellef listelerinde görölen büyük rakam farklılıkları Hatay listelerinde görölmemektedir. Burada belki gayrimüslimlere mal varlıklarıyla orantılı vergi tahakkuk ettirilmiŖse de Amik Ovası'nın büyük toprak ağalarına mal varlıklarının yanında devele kulak kalan bir miktar vergi tarh ettirilmiŖ olduğu tespit edilebilmektedir. Bu toprak ağalarından Abdullah Mürsel'in Varlık Vergisi Kanunu'nun çıktığı dönemde TBMM'nde Hatay milletvekili olması, çoğu akrabası olan Amik toprak ağalarının varlık vergilerinin düşük rakamlar üzerinden hesap edilmesinde bir etkisinin olup olmadığı araŖtırılmaya muhtaçtır. Bu çalıŖma kapsamında görüŖülen ve ayrıca Hatay üzerine de yerel tarih çalıŖmaları bulunan Mehmet Mursaloğlu, listeyi incelediğinde akrabaların mal varlıklarıyla tahakkuk ettirilen vergi miktarının az kaldığını ifade etmiŖtir (Mursaloğlu, 2020). Nitekim aynı dönemde Adana Milletvekili Hilmi Uran, Çukurova toprak ağalarının vergilerinin düşürölmesi için sarfettiği çabalar Ankara kulislerinde 'Hilmi Uran listesi' diye bir söylemin dolaŖmasına sebep olmuŖtur. (Güçlü, 2019: 71)

2.1. Hükümet Politikalarının Hatay'daki Yansımaları ve Varlık Vergisi'nin Hatay'daki Uygulaması

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Milli Korunma Kanunu Hatay'da da sert bir şekilde uygulanmış ve kanunu istismar edenler çıkmıştır. Harp yıllarında Antakya'da manavlık yapan Bereket Yurt adlı esnaf bu kanunla alakalı olarak başından geçen ilginç hadiseyi şöyle ifade etmiştir:

“Savaş yılları Hatay'da etkisini çok ağır bir şekilde göstermişti. İnönü döneminde çıkarılan bu kanun esnafı kasıp kavurmuştu. Ben o zamanlar manavlık yapıyordum. Benden iki portakal alan kişi fiyatı çok diyerek, beni MKK'ya aykırı hareket ettiğim için şikâyette bulunmuştu.” (Payaslı, 2017: 487).

Milli Korunma Kanunu'na aleyhinde suç işleyen diğer bir Hataylı da Sütçü Abdo'dur. Hatay'ın Karaali Mahallesi'nde sütçülük ile geçimini sağlayan Ömer oğlu Abdo 25 kuruş olarak tespit edilen sütün litresini 30 kuruşa sattığı için hakkında MMK'nun ilgili maddelerine göre Müddeiumumi (Hatay Cumhuriyet Başsavcısı) tarafından dava açılmıştır. Hatay Asliye Ceza Mahkemesinde görülen dava sonucunda 7 lira para cezasına mahkûm edilmiştir. Davanın sonucu ilan ücretinin mahkûm tarafından ödenmesi koşuluyla Yenigün Gazetesi'nde yayınlanmıştır. (Yenigün, 12 Birincikanun 1942)

Buradaki amaç tıpkı ulusal basının Varlık Vergisi hakkında yaptığı yayınlar nasıl ki vergisini vermeyenlere bir uyarı niteliğinde idi, aynı şekilde yerel basında gerek MKK gerekse Varlık Vergisi konusunda yapılan yayınlar da topluma yönelik bir nevi gözdağı niteliği taşımaktaydı.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 1942 Yasama yılının açılış konuşmasında dikkati çeken karaborsa ve piyasa vurguncularıyla mücadele edileceği yönündeki çıkışı ulusal basında olduğu gibi Hatay basınında da geniş yer bulmuştur. Yenigün Gazetesi Ankara muhabirine dayandırdığı haberinde, savaş döneminde türeyen vurguncularla mücadele için yeni hazırlıkların yapıldığı bildirilmiştir.

12 Kasım 1942 günü Varlık Vergisi Kanunu'nun Resmî Gazetede yayınlanmasından sonra Hatay'da Vali Şefik Sayer'in başkanlığında bir vergi komisyonu teşekkül ettirilmiştir. Bu komisyonun çalışmalarına Maliye Bakanlığı tarafından Ankara'dan görevlendiren bir mali müfettiş de katılmıştır. Hatay Varlık Vergisi Komisyonu ilk toplantısını 20 Kasım 1942 tarihinde gerçekleştirmiştir. Bu ilk toplantının hemen ardından Maliye müfettişi İhsan Bey kazalara

giderek, kaza komisyonlarının çalışmalarını incelemiştir. (Yenigün, 21 Sontesrin 1942) Maliye müfettişinin kazalarda incelemelerde bulunmasından kısa bir süre sonra Hatay Valisi Sayer, yanına İhsan Bey'i de alarak Reyhanlı ve Kırıkhan varlık vergisi komisyonlarının çalışmalarını yerinde tetkik etmiştir.

Hatay'da teşekkül eden varlık vergisi komisyonları (Antakya-İskenderun-Dörtyol-Kırıkhan-Hassa-Reyhanlı) 6 Aralık 1942'de çalışmalarını tamamlamışlardır. Yenigün Gazetesi bu haberle birlikte varlık vergisi listelerinin en kısa sürede ilan edileceğini, tahakkuk edilecek vergi miktarına yönelik itiraz ve temyiz yolunun bulunmadığını bildirmiştir. (Yenigün, 7 Birincikanun 1942)

Hatay'ın merkezinde ve kazalarında hazırlanan vergi listeleri vilayet makamında toplanmış ve maliye bakanlığına onay için gönderilmiştir. Yenigün Gazetesi'nin 9 Aralık tarihli haberine göre listelerin asılmasından sonra mükelleflere ayrı bir ihbarname gönderilecek ve on beş gün içerisinde borçlarını ödemeleri istenmiştir. Bakanlık onayından sonra 15 Aralık 1942 günü listeler Hatay Defterdarlığının Varidat Kapısında askıya çıkarılmıştır. Bu tarih itibariyle on beş günlük ödeme süresi de başlamış oluyordu. (Yenigün, 9 Birincikanun 1942)

Varlık Vergisi listelerinin ilanıyla birlikte mükellefler çeşitli nedenlerle itiraz yolları aramaya başlamıştır. Listelerin ilanından bir hafta sonra Hatay Defterdarlığı Yenigün Gazetesinde bir ilan yayımlamıştır. Üç maddelik bu duyuruya göre, Varlık Vergisi mükelleflerinin 30 Aralık akşamına kadar borçlarını mal sandığına yatırmaları gerektiği, 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu'na göre komisyon kararlarına karşı hiçbir idari ve adli itirazın kabul edilmeyeceği duyurulmuştur. Bu nedenle Hatay Defterdarlığı, mükelleflerin nafîle çabalara girip boş yere makamlara müracaat yerine verginin vezneye yatırılmak üzere Tahsilat Şefliğine gidilmesini istemiştir. (Yenigün, 23 Birincikanun 1942)

Hatay'da vergi tahsili için on beş günlük süre 15 Aralık 1942 günü listelerin askıya çıkmasıyla başlamış olup vergi ödeme süresi 30 Aralık 1942 tarihinde son bulacaktı. Vadenin dolmasına az bir süre kalınca 25 Aralık günü Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Emlak ve Eytam Bankası ve Osmanlı Bankası gibi kuruluşlar harekete geçmişlerdi. Bu bankalar, Varlık Vergisi borcunun %20'sini ödeyen mükelleflere gösterecekleri teminat karşılığında kredi vereceklerini açıklamışlardı. Bu çalışma kapsamında görüşme yapılan İskenderun vergi mükelleflerinden Edvard Sayıg'ın oğlu Teyfik Sayek, babasının elindeki nakit ile Varlık Vergisi

borcunun bir kısmını ödediğini geri kalan kısmı için ise ilçe kaymakamından müsaade aldığını ifadeetmiştir. Edvar Sayıg, Varlık Vergisi'nin ilk taksidini ödedikten sonra süreç içinde bir kısım malını satmış geri kalan borç için de Ziraat Bankası'ndan kredi çekmiştir. Oğul Sayek'e göre birçok arkadaşı da babasının izlediği bu yol ile zaman içinde borcunu ödemiş ve Aşkale'ye gitmekten kurtulmuştur. Yukarıda Güçlü'nün belirttiği üzere Hatay'da borçların ödenmesinin 1943 yılının Nisan ayına kadar sürmesinin sebebi de Hatay'daki yerel yöneticilerin, Varlık Vergisi mükelleflerine göstermiş olduğu müsamahadır.

25 Kasım 1942 günü Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı bir yönetmelik Yenigün Gazetesi tarafından okurlarına duyurulmuştur. Buna göre vergi mükelleflerinin gayri menkulleri devlet alacağına karşılık kanuni bir teminat teşkil etmektedir. Nitekim dönem basınında nazar-ı dikkati celbeden bir diğer husus tarh edilmesi kararlaştırılan vergi söylentileriyle birlikte gayrimüslim isimlere ait taşınmazların satış ilanlarıdır. 30 Aralık 1942 tarihinde Hatay'da Varlık Vergisi borcunu ödemenin son günüdür. Bu tarih itibariyle kazalar özelinde tahsilat şu şekilde gerçekleşmiştir: (Yenigün, 1942).

Tablo 5. 1942 yılında Hatay'da Varlık Vergisi tahsilatının ilçelere göredağılımı.

İlçeler	Vergi Miktarı (Lira)
İskenderun	321.659
Antakya	340.397
Dört Yol	76.860
Reyhanlı	43.280
Kırıkhan	22.360
Hassa	2.889
Toplam	807.445

30 Aralık gününden itibaren borcunu ödemeyen mükelleflerin borcuna %1 zam, geç kalınan ikinci hafta için ise %2 zam konulmuştur.

Türkiye genelinde olduğu gibi Hatay'da da ilk liste hazırlanırken unutulmuş ya da ulaşılabilen mükellefleri tespit etmek amacıyla ikinci Varlık Vergisi komisyonu kurulmuştur. 5 Şubat 1943 tarihinde kurulan bu komisyon şu isimlerden oluşmaktadır: Eczacı Muhsin Kunt, Şükrü Melek, Ticaret Odasından: Sami Aşelci, Sıddık Müftü, Ziraat Odasından: Abdullah Türkmen, Mahmut Kuşçu. (Yenigün, 6 Şubat 1943)

15 Mart 1944 tarihinde yayımlanan Varlık Vergisi bakayasının terkinde dair kanun ile Hatay'da da vergisi affedilen kişiler olmuştur. Ökte'nin vermiş olduğu rakamlara göre Hatay'da, Varlık Vergisi bakayası terkedilen 12'si gayrimüslim ve 53'ü Müslüman olmak üzere toplamda 65 mükellef bulunmaktadır. 12 gayrimüslim mükellefin 203.418 lira tahakkuk bakiyesiyle 53 Müslüman mükellefin 253.830 lira tahakkuk bakiyesi terkedilmiştir.

Hatay toplamda 457.248 lira ile en fazla Varlık Vergisi bakayası terkedilen (İstanbul-İzmir-Bursa-Seyhan (Adana)-Ankara-İçel) 7. il olmuştur. (Ökte, 1952: 236) Konu üzerine önemli çalışmaları bulunan Muhammet Güçlü, Hatay'a 3.235.140 lira vergi tarh edildiğini yazmaktadır.

Tablo 6. Hatay'da ilçeler bazında alınan varlık vergisi toplam miktarı (Ulus, 1942; Güçlü, 2019: 83).

İlçeler	Vergi Miktarı (Lira)
Antakya	947.850
Dört Yol	171.100
İskenderun	1.002.200
Hassa	7.600
Kırıkhan	764.000
Reyhaniye	333.590
Yayladağ	800
Toplam	3.227.140

“Hatay vilayetinde 1942 yılı içinde 1.978.794 lira tahsilat yapıldı. Hatay'da tahsilat oranı %60 olarak gerçekleşti. Geri kalan miktarın tahsilatı, 1943 yılının Nisan ayına kadar sürdü.” (Güçlü, 2019: 84)

2.2. Varlık Vergisi'nin Hatay'daki Hedef Kitle

Varlık Vergisi'nin Hatay'da uygulandığı günlerde yayınlanan Yenigün Gazetesi'nde yer alan listelerdeki isim ve vergi miktarları gayrimüslim vatandaşlara tahakkuk ettirilen vergi miktarının Müslüman mükelleflere oranla daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu da gayrimüslimlerin daha varlıklı olduklarını göstermektedir. Nitekim Hatay'da yaşı ilerlemiş olan

insanlarla yapılan röportajlarda hatırladıkları kadarıyla çevrelerindeki en varlıklı ailelerin gayrimüslimler olduğunu ifade etmişlerdi. Hatay Varlık Vergisi listesini incelediklerinde de tanıdık gelen soy isimlerinin hepsinin varlıklı aileler olduklarını bu nedenle devletin bir vergi salarken bunun zengin vatandaşlara yüksek miktarda tahakkuk ettirilmesinin çok normal olduğunu söylemişlerdi. Bu çalışma kapsamında görüşme yapılan Tefvık Sayek, kardeşi Can Sayek ve Neşet Mursaloğlu gibi isimler de verginin miktarından çok uygulanma şeklinin sıkıntılara neden olduğunu ve bugüne kadar sıcaklığını koruduğunu ifade etmişlerdir.

Hatay'da Varlık Vergisi memurları daha insafly davranmış ve gayrimüslim kökenli vatandaşlara mal varlıkları nispetinde vergi tahakkuk ettirilmiştir. Görüşme yapılan birçok kişi gerek Kotonilerin gerekse Kebudi'nin çok varlıklı kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Kotonilerin bugün de İskenderun'da, ithalat-ihracat üzerine faaliyetgösteren bir ofisleri bulunmaktadır. Faik Ökte'nin de belirttiği üzere Pinhas Kebudi, kendisine tahakkuk ettirilen miktara itiraz etmemiş sadece depolarını iyi bir fiyata satmak için zaman istemiştir.

3. Varlık Vergisi'nin Hatay'daki Mükellefleri

3.1. Varlık Vergisi Kapsamındaki Ailelerin veya Kişilerin Hikayeleri

Hatay'da Amik Ovası'nın mümbit topraklarında geniş arazileri bulunan Mürsel ailesi en fazla varlık vergisi tahakkuk edilen ailedir. Hatay Devleti Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen Mürselzade ailesindedir. Hatay Anavatan'a katılmadan önce Atatürk Tayfur Bey'e 'Sökmen' soyadını vermiştir. Hatay'ın Anavatan'a katılmasından sonra Mürselzadeler 'Mürsel' soyadını almıştır. Neşet Mursaloğlu, 1950'lerden itibaren ailesinin Mursaloğlu soyadını kullandığını ifade etmiştir (N. Mursaloğlu ile yapılan görüşme 24 Haziran 2020).

Mürsel ailesinden birçok kişiye Varlık Vergisi tarh edilmiş olsa da bu miktar çok yüksek olmamıştır. Mursaloğlu ailesinin önemli isimlerinden ve halen Kumlu yakınlarındaki çiftliğinde yaşayan Neşet Mursaloğlu ile yapılan görüşmede, ailesindeki isimlerle vergi miktarları karşılaştırıldığında rakamların miktarlarla çok orantısız olduğunu ifade etmiştir.¹⁵¹

Antakya'da uzun yıllardır yaşayan Yahudi kökenli Pinhas Kebudi adlı vatandaşa Antakya Defterdarlığı tarafından 100 bin liranın üstünde bir Varlık Vergisi tarh edilmiştir. Bay Kebudi vergiyi ödemek için elinde bulunan emlakı satmak için harekete geçer ancak depoları alacak olan Shell ve Standard gibi petrol şirketleri İstanbul'da bulunmaktadır. Bu satış işleri için İstanbul'a

giden Pinhas Kebudi'yi eşi bu yolculukta yalnız bırakmaz. Antakya defterdarlığı da harekete geçerek İstanbul Defterdarlığına gönderdiği telgrafta Kebudi'nin Aşkale çalışma kampına gönderilmesini ister. İstanbul Defterdarı Faik Ökte Kebudi konusunda yaşanan gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

“Mükellef para bulmak için bir ay izini istiyordu. Müşterileri depoları satın almak için merkezleriyle temas halinde idiler. Hatay defterdarı, ‘elle’ karısını beraber götürdüğü için Kebudi'nin kaçacağını ileri sürdü ve kendisine bu bir aylık mübleti vermekten imtina etti. Ben durumu anlatmaya çalıştım. Vekalet Hatay'ın söz sahibi olduğunu ileri sürerek üzerine mes'uliyet almak istemedi. Müşteriler vaziyeti kavrayarak müzakereyi kâsten uzattılar. Mükellefi boğuntuya getirmek istiyorlardı. Netice Kebudi'nin kampa alınıp sevk edilmesi şeklinde tecelli etti.” (N. Mursaloğlu, 2020; Ökte, 1952: 176)

Hâlbuki Hatay Defterdarlığı talep edilen süreyi verseydi Pinhas Kebudi zikredilen şirketlere rayiç bir bedelle depolarını satarak vergisini ödeyebilirdi. Anlaşıldığı üzere Antakya Defterdarlığı'nın aceleci tutumunu gören şirketler Kebudi'yi oyalamış ve depoları çok düşük bir fiyatla kapatmışlardı.

Kebudi ailesinden Şalom Gazetesi'ne Antakya Yahudi Cemaati hakkında röportaj veren Gerez Kebudi, Antakya'dan dışarıya yaşanan Yahudi göçlerinden bahsederken Varlık Vergisinin neden olduğu bir göçe değinmemiştir. Antakya'da bulunan Yahudi nüfusunun azalmasını şöyle açıklamaktadır:

1948'de İsrail kurulduktan sonra, imkânları az olan Yahudiler göç ettiler. O zamanlar İsrail, gelen göçmenlere birçok imkânlar sunuyordu. Peyderpey cemaatin yüzde otuzunu, kırkı Aliya yaptı. İstanbul'da 5-6 Eylül Olayları sırasında, Antakya'da da antisemit hareketlere maruz kaldık. O dönem bir göç dalgası dâba oldu. Ancak en büyük göç dalgası, 1977-1978 yıllarında Gaziantep'te başlayan sağ-sol çatışmaları döneminde oldu. Antakya'da da aşırı ırkçı hareketler başladı. Yahudiler tehdit mektupları aldı. Mülklerine şerh konuldu. O dönemde, İsrail'e ve İstanbul'a büyük bir göç oldu. Dâba sonraları, Antakya'da kalan Yahudiler, çocuklarını üniversitelerde okutmak için İstanbul'da yaşamayı tercih ettiler. Biz buna Aydınlanma Çağı diyoruz. Günümüzde Antakya'da sadece 35 Yahudi yaşıyor. (<https://www.salom.com.tr/arsiv/haber-75726-> Erişim, 20.05.2020, 19:00)

1928 doğumlu olan Gerez Kebudi, ailesinin Şam'dan Beyrut'a, Halep'ten Antakya'ya uzanan bir sahada ticaret yaptığını ve varlıklı bir aile olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Antakya Yahudi Cemaati, Hatay Mücadelesi'nde yerel halkla birlikte hareket etmiş, 2 Eylül 1938 tarihinde kurulan Hatay Devlet Meclisine Kebudi ailesinin ileri gelenlerinden Efrayim Kebudi temsilci olarak seçilmiştir.

İskenderun Varlık Vergisi listesinde ilk sırada yer alan Joseph Catoni'nin ailesi Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından itibaren denizcilikle uğraşan levanten bir ailedir. Bu aile ile ilgili

kayıtlarda:

19. yüzyılın ikinci yarısında buraya ticarî temsilci olarak gelip yerleşen ve bu yönüyle en fazla iz bırakan ailelerden ikisi Belfante ve Catoni aileleri olmuştur. Çünkü diğer ticarî ve diplomatik temsilciler görev sürelerinin bitimi sonrasında ülkelerine geri dönmekte iken Belfante ve Catoni aileleri kalıcı olmuşlar ve yabancılıklarını korumalarına rağmen yerleşmişlerdi. İki aile ticarî faaliyetleriyle birlikte diplomatik temsilci hüviyeti de taşımaktaydılar. Bu iki aile arasında evlilik yolu ile akrabalık bağının tesis edilmesiyle birlikte ailelerin İskenderun tarihinde oynadıkları rol daha da artmıştı. (Ürkmez, 2020: 1371) ifadelerine yer verilmiştir.

Belfante ailesinin mal varlığı ve ticaretteki yeri Catonilerle ortaklık seviyesinde olmasına rağmen Hatay vergi listesinde Belfante ismine rastlanmamıştır. Bazı varlıklı gayrimüslimler de bir takım varlıklı Müslümanlar gibi çeşitli yollarla vergiden muaf olmuş ya da tahakkuk ettirilen varlık vergisi miktarlarını düşürmüş olabilirler. Catoni ailesi Beyrut'tan Halep'e ve Mezopotamya'ya uzanan geniş bir hiterlandda ticaret yapmıştır. İtalyan kökenli olan Catoni ailesi, sömürgeci Avrupalı devletlerle siyasi- ekonomik münasebetler geliştirmiştir. Bu ilişkiler neticesinde 1875 yılından itibaren Hollanda, İngiltere, İsveç ve Norveç gibi devletlerin bölgedeki konsolosluk görevini üstlenmiştir. Bu diplomatik kimliğiyle XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin çöküş ortamından da istifade eden Cotoniler, siyasi ve ticari nüfuzlarını daha da arttırmışlardır. İskenderun ekonomik hayatı üzerinde geniş bir alana yayılan etkileri halk üzerinde de söz sahibi olmalarını sağlamıştır. Joseph Ctoni bu gücünü kullanarak İskenderun'da bulunan Osmanlı yerel yöneticilerini yanına çekmiş ve birçok usulsüz işe karışmıştır. Kanuna aykırı olarak denizi doldurma, arazisini genişletme ve devlete ait kıyı arazisini talan etme bu usulsüzlükten bazılarıdır. Catoni ailesinin bu kanun tanımaz halleri Dersaadet'in de dikkatini çekmiş ve İskenderun'da incelemelerde bulunmak üzere II. Abdulhamid tarafından bir komisyon görevlendirilmiştir. İstanbul'dan gelen komisyon Catoni'nin İskenderun'da yapmış olduğu nizama aykırı faaliyetlere göz yuman görevliler hakkında tahkikata başlamıştır.

Anadolu'da ortaya çıkan Ermeni isyanlarında yabancı güçlerin İskenderun Limanından Ermeni komitacılara silah ve cephane aktarmasında da konsolos Joseph Catoni'nin büyük katkısı olmuştur. İngiltere'nin İskenderun konsolos vekili Mösyö Catoni hakkında tek şikâyet bu değildi. Konsolos Catoni, bölgede karışıklık çıkarmaya çalışan Ermenilerden bazıalarını istihdam ederek saklamak ve himaye etmekle suçlanıyordu. İskenderun İskele Komisyonu; Halep Nizamiye Kumandanlığına, Catoni'nin fesat çıkarmak ve kaçakçılık yaptırmak için istihdam

ettiğı, maaş verdiğı dört kişinin olduğunu bildirmişti. (Ürkmez, 2020: 1385)

Devlete karşı bu tavrına rağmen Catoni ailesi Cumhuriyet Dönemi'nde de işlerini büyütmüş ve mevcut mal varlığı karşılığında İskenderun'un en büyük vergisini ödemiştir. Mersin ticaretinde de etkin bir rol oynayan Jozef Katoni ve şürekasına burada 74.000 lira Varlık Vergisi tahakkuk ettirilmiştir. (Yenigün, 11 Birincikanun 1942) İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra da İskenderun'da ticaret hayatına devam eden Catoni ailesinin son ferdi Augustine Catoni (Joseph Catoni'nin oğlu) 1969'da vefat edince mal varlıkları ortakları Beard ailesine kalmıştır. Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki Türkiye Cumhuriyeti, Varlık Vergisi uygulaması ile herhangi bir azınlığı hedef almadığı gibi azınlıklara yönelik bir politika da geliştirmemiştir. Hatay'da da diğer illerde olduğu üzere sermaye birikimi gayrimüslim tüccarın elinde olduğu için en büyük vergi miktarları bu şahıslara tarh edilmiştir.

3.2. Hatay'da Varlık Vergisi'ni Ödeyen Ailelerin Varisleri ile Yapılan Görüşmeler

a. Musa Emlikyan (Samandağ Vakıflı Köyü, Görüşme Tarihi: 14 Mayıs 2020)

“1939'da çevremizdeki 6 köy Lübnan'a göç etti. Vergi (varlık vergisi) alınmadı. Ermenilerden koyun başına alınan 25 kuruş sene başında bütün Samandağ yöresinde yaşayan Müslüman ve gayrimüslimden eşit olarak alınırdı. Harpte (II. Dünya Savaşı'nı kastediyor) Türkiye Almanya'ya yakın durmuştur. 18 yaşından büyük 65 yaşından küçük olanlardan senede 10-12 lira yol vergisi alınmıştır. 5 çocuğı olan alınmamıştır. Çevre köyler buralardan giderken dedelerimiz iyi ki gitmemiş. Hiçbir ayrımcılık yoktur. Mutluyuz burada... yanı başımızdaki Hıdırbey denilen köy Müslüman, Deniz mahallesindeki alevi vatandaşlar komşumuzdur. Cenazelerde düğünlerde hep beraberiz, bundan sonra da bir arada barış içinde yaşamaya devam edeceğiz. Alman harbinde (İkinci Dünya Savaşı'ndan bahsediyor) köyün gençlerini askere toplamışlar. Bir yerde rastlanmıştı, bir genç nişanlı arkadaşın kızıyla... arkadaş 42 yaşında askere alınınca damadıyla karşılaşiyor. Damat ile baba enteresan iş (kahkaha atıyor Emlikyan) Lübnan'a giden vatandaşların topraklarını Hacı Mahmut Vakfı satın almıştır. 65 liraya... köyümüzde arazi dardır. En büyük toprak 25 dönüm olabilir. Bu nedenle Varlık Vergisine tabi kimse duymadım. Net bir bilgiye sahip değilim. O zaman bugünkü gibi radyo, telefon, televizyon yoktu. Başka yerde olandan haberdar değilim. Bildiklerim hatırladıklarım bunlar. Yalan yanlış şeyler söyleyip sizi ve tarihi yanıltmam. Umarım söylediklerim dışında bir şey yazmamışsındır. Çünkü buraya

çok araştırmacı geliyor. Çoğu farklı amaçlarla geliyor. Geçen gün bir gazeteci gelmiş bana diyor ki 1914 yılında neredeydin, noldu? Ben 1938’de doğmuşum. Dünyada olmadığım bir zaman hakkında bana soru soruyor.”

Emlikyan’ın sözlerinden şunu anlıyoruz yaşadığı yörede Varlık Vergisine kimse tabi olmamıştır. Nitekim bu aileler bahçe tarımı ile hayatlarını idame ettirmeye çalışan vatandaşlardır. Emlikyan, Varlık Vergisiyle aynı dönem uygulanan “Yol Vergisi” hakkında ve savaş esnasında askerlik çağındaki erkek nüfusun askere alınmasıyla alakalı görüş beyan ederken Varlık Vergisine dair bir şey hatırlamaması yörede vergi tahakkuk ettirilen Müslim-gayrimüslim vatandaşların olmadığını göstermektedir. Hatay’ın anavatana katılmasından hemen sonra 1939 yılındayurtdışına gerçekleşen Ermeni göçünün sebebi hakkında malumatı olmadığını söylemiştir. Sadece Vakıflı Köyü çevresinden değil Kırıkhan’da yaşayan aile dostları Boduryanlar ve Şarapçı Agop ile oğlu Hacı Agop’un Lübnan’a göç ettiğini belirten Emlikyan, Garbi Kaplan’ın ise İskenderun’a yerleşmiş olduğunu belirtmiştir. Musa Emlikyan’ın tüm bu söylediklerinden anlaşılın, tanıdık çevresinden Varlık Vergisi nedeniyle yurtdışına göç eden olmamıştır. Kırıkhan Varlık Vergisi listesi incelediğinde Boduryan ailesinden burada kalan Kiork Boduryan ve ortağı Versami Şirin’e 15.000 lira vergi tarh edildiği tespit edilebilmektedir.

b. Neşet Mursaloğlu (Görüşme Tarihi: 24 Haziran 2020)

“Yaşım itibarıyla varlık vergisinin yürürlükte olduğu tarihlerde olup biten konusunda pek malumatım yok. Ayrıca nüfusun Müslüman ve Türk kesimine ait olmamız dolayısıyla bu uygulamanın hedefi olmayıp aile büyüklerinden aktarılan herhangi bir hatıra da yoktur. Hatay’ın Cumhuriyet’e henüz katılmış olması nedeniyle olsa gerek, bu kanunun yaratabileceği menfi durumlara dair herhangi bir öyküye de rastlamadım. Bunun yerine ilhakın yarattığı endişeyle Hatay’ı terk etmeye (Hatay’ın Anavatana katılışının 80.yılı sempozyumuna katılan Hatay Devleti Meclisi Reisi Abdülgani Türkmen’in torunu Abdülgani Melek’in şu cümlesi de bu durumu teyit etmektedir: “Anavatan’a katılımın ardından muhtelif cemaatlere mensup bazı kişiler korkup Antakya’dan gidiyor.” s. XLIII) hazırlanan Ermeni nüfusa bu kararlarından vazgeçmelerinin tavsiye edildiğini, can ve mal güvenliklerinin devletin teminatı altında olduğunu ısrarla ilan edildiğini biliyoruz. Ermenilerin endişelenmelerinin sebebi Hatay’da kurulan Fransız manda yönetiminin Ermeni toplumunu milis güç olarak kullanmasıdır. Hatay’ın anavatana ilhakıyla

birlikte Türkler intikam alır korkusuyla Ermeniler yurtdışına gitmeye başladılar. Eğer Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık vergisi ile farklı bir amacı olsaydı tahminim odur ki 1939'da Ermeniler'in Suriye'ye göç etmek istemelerini garanti vererek engellemeye çalışmazdı. Nitekim günümüzde İskenderun ve Antakya'da birçok gayri Müslim vatandaşımız yaşamaktadır. Zaten bu dönemde İskenderun'un büyük kısmı bataklık ve kaymakamlık binası Belen'de bulunmaktadır. Amcazadem İhsan Mürsel Belen kaymakamıdır ve bu dönemde Ermeniler'in ülkeyi terk etmemeleri için devletin çok çaba sarf ettiğini anlatmıştır. Varlık Vergisinin uygulandığı dönemde babam Şemsettin Mürsel tedavi olmak için İsviçre'ye gitmişti. Savaş koşulları nedeniyle 1941-1945 yılları arasında İsviçre'de mahsur kalmıştı. Hatay Varlık Vergisi listesinde babamın ismi bulunmamaktadır. Listede yer alan rakamlara baktığımızda, sülalemizde Varlık Vergisi tahakkuk edilen isimlerin servetleriyle bu rakamların orantılı olmadığı görülüyor. Ben Varlık Vergisinin diğer devletlerde olduğu gibi bir Yahudi düşmanlığı olarak görmüyorum. Daha ziyade ekonomiyi millileştirme çabası olarak görüyorum. 1939'da Ermenilerin Suriye'ye gitmesiyle İskenderun'un nüfusu 9.000'den 4.500'e düşmüştür.

c. Semiramis Kuseyri (İskenderun Sancağı Maarif Müdürü Mithat Kuseyri'nin Kızı, Görüşme Tarihi, 16.08.2012) (Payashı, 2017: 495)

Harp yıllarıydı. Hatay'da büyük bir yoksulluğun olduğu dönemdi. Vergi herkesten çok gayrimüslimleri etkilemişti. Nitekim Dr. Alber Beyluni borcunu ödeyemediği için Aşkale'ye sürülmüş, kısa bir zaman sonra tekrar gelmişti. Beyluni çok iyi ve memlekete hizmeti olmuş bir insandı.

ç. Pol-Jaklin Kayuka (Hristiyan Cemaat'in önde gelen ailelerinden, Görüşme Tarihi, 25.09.2012) (Payashı, 2017: 482-492).

14 Aralık 1925 Antakya doğumluyum. Nüfusta ise 1927 tarihi yazılmış. Bu benim vaftis tarihimdir. Biz bunu önemseriz. Vaftis tarihi doğum tarihidir. 1930'lu yıllarda etrafta çok okuryazar yoktu. Kahvelerde okuma bilen biri ortaya geçer ve yüksek sesle gazeteden haberleri okurdu. Özellikle Affan Kahvesi bunda önemli adres olarak bilinirdi. Para yoktu herkes gazete alamazdı, kahvelerde ya da sokak köşelerinde birileri okur diğerleri dinlerdi. Zaten okuma yazma bilen de çok azdı. İlk zamanlarda Antakya'da pek gazete yoktu, Yeni Mecmua vardı ama

ben daha çok Yenigün Gazetesi'ni hatırlıyorum. Çok okunan gazetelerdi ve belli bir okuyanı vardı. Gazeteler daha çok dışarıdan gelirdi, Suriye ve daha sonra ise Türkiye'den hatırı sayılı kişiler tarafından getirilirdi. Suriye'den Ahbar'ül-Yevm getirilirdi.

Varlık Vergisi İnönü zamanında İkinci Dünya Harbinden kaynaklanan bütçe açığını finanse etmek için çıkarılmış gayrimüslimlere yönelik vergidir. Her ne kadar bütün kesimleri kapsadığı söylene de en fazla yükü gayrimüslimler çekmişti. Biz Antakya'nın en zengin ailelerindendik. Kavaslı Köyü'ndeki tüm topraklar bizimdi. Biz Varlık Vergisi borcumuzu ödemek için bahçelerimizin çoğunu sattık. Tabii başka sebepler de vardı. Bazı gayrimüslimler bu sebeple Antakya'dan ayrılmıştı. Ancak taşınmaz malı olanlar mecburen kalmışlardı. Mağdur olduk o dönemler. Atatürk dünya çapında bir liderdi. O olsaydı bütün bunlar yaşanmazdı. "Demokrat Parti Türkiye genelinde olduğu gibi Hatay'da da kazanmıştı. Bu durum doğaldı. Çünkü insanlar İnönü'nün vergi politikasından sıkılmış, yeni partinin diğer şehirlerdeki hizmetini görmüştü. Demokrat Parti ABD'den gelen yardımlarla Hatay'ın yollarını yapmış, köylere elektrik, su gitmiş, köylülere traktör verilmişti. En önemlisi Hidro-Elektrik santralini yapmışlardı. Bu durum bizlerde büyük bir heyecan yaratmıştı. Aynı zamanda DP'ye oy verenlere toprak verilmişti. Abdullah Cilli'de CHP'den istifa ederek DP'ye geçmişti. Cilli, Samandağ'ın en tanınmış ailelerinden olup toprak ağasıydı. Onun da topraklara yönelik yatırımı olduğu için DP vaatleriyle CHP'den ayrıldığını düşünüyorum. Çünkü DP Hataylılara çok şey vaat etmişti. Fransız manda döneminde nüfus sayımları düzenli olarak yapılmazdı. Fransızlar seçim zamanı ve önceki dönemler olsun, Türk nüfusunu az göstermek için uğraş vermişti. Oysa Ankara Hükümeti Alevileri "Eti Türkü" olarak nüfusa kaydetmek istemişti. Bu sebeple Alevilerin çoğu Türk nüfusuna yazılarak, Türk nüfus oranı diğer mezheplere göre daha çok artış göstermişti. Hatay'ın Türkiye'ye iltihakı sonrası artık düzenli olarak nüfus sayımları yapılmıştı. Türk askerinin Hatay'a girmesi ve iltihakın yaklaşması üzerine Ermeniler öldürüleceklerinden korkmuşlardı. Bu sebeple çoğu Ermeni Alevilerinde saklanmışlardı. Fransızlar Samandağ'dan Belen'e kadar olan yerlerdeki Ermenileri kamyonlarla alıp Suriye, Beyrut ve Lübnan'a yerleştirmişlerdi. Ermenilerden kalan birçok mala el konuldu ve onların yaşadıkları yere çeşitli yerlerdengelen Türk aileleri yerleştirildi. Özellikle Kırıkhan bölgesine Karadeniz'den gelen insanlar yerleştirilmişti. Bu aileler hala Hatay'da yaşamlarını sürdürmektedirler. İskenderun bir körfezdir. Sancak diye bir şey yoktu aslında daha sonraki yıllarda bu isim ortaya çıktı. Fransızlar Sancak dedi Suriye ise

Sancak mıntıka anlamına gelen daha sonra “liva İskenderun” olarak isim verdi. El Liva, El Cezire, El Uruba, El Kabes gazetelerini hatırlıyorum. Bunlar Arapça idi. Türkçe ise Yenigün ve Atayolu, Hatay gazeteleri idi. El Yevm-ül Cedid burada çıkardı. Yenigün’ün Arapçası idi. Bu daha erken tarihtiydi. Selim Çelenk, Şükrü Balcı önemliydi. Bunlar gazetecilerdi. Selim Çelenk sadece gazetenin sahibiydi, Şükrü Balcı daha etkindi, daha çok yazıları vardı.

Rasim Yurtman Halk Partisindendi, Halk Partiliydi. Rasim Yurtman’ın abisi Ahmet Yurtman ta Antap’e kadar ulaşır, liderlik yaptı, muazzam bir insandı, çok çalıştı. Hataybağımsızlığı için ekip kurmuşlardı, hepimizle konuşurlardı ve muazzam bir istekle mücadele ettiler, önderlerdi.

Sosyal yaşamda Cilliler ve Galiler çok muhterem idiler. Sahilliler, Tüleyliler ailesi de öyle. Türkiye’ye ilhak sonrası gerçi bu isimler çoğunlukla değişti, Türkçeleşti. İlhak öncesi en çok bu mıntıkada Affan Okulu’nda okunurdu. Köprü Mektebi’nde okunurdu. Köprü Mektebi bu günkü Antakya Lisesi’nin yerindeydi. Ben de Fransızca okudum. Ama eşim Jaklin Fransızca’yı çok daha iyi bilir. İlkokulu Affan İlkokulu’nda, ünlü Şeyh Salih orada müdür idi, burada okudum. Bu okulda Arapça öğrendim. Esasında kilisemizde de okul vardı ama ben orada okumadım.

1939 öncesi Fransızca ikinci derece dil idi. Türkçe sadece Türk dili eğitimi veren yerlerde vardı. Müzenin yerinde Osmanlı döneminden kalan Mektep-i Rüşdiye vardı. Bu lisede kız ve erkek öğrenciler karışık okurdu. Hatay mücadelesinde Hasan Cabbara, Arsuzi muhalif liderlerdi. Suriye’de önemsenirlerdi. Suriye’den Antakya’ya gelir halkla konuşurlardı. Bunlar çete gibi teşkilatlıydı.

Antakya Lisesi’ne el attılar aslında pek çok okula müdahale ettiler. Antakya Lisesi’nde Mösyö Bazantay, Mösyö Muvati, Mösyö Gomber, Madam Pompudur vardı. Onlara profesör derlerdi. Lise müdürü Mithat Kuseyri idi. Bazantay Maarif Müdürü idi. Bu lisede Fransız eğitimi ve kültürünü yerleştirmeye çalıştılar. Esasında bizim kitaplarımız Türkiye’den getiriliyordu ama Fransa yine de Türkçe eğitime müsamaha göstermedi. Her grubun bir okulu vardı. Hıristiyanların, Müslümanların, Ermenilerin dışında yabancıların da okulu vardı.

Ben baroda çalıştım ve orada Türkçeyi çok iyi öğrendim. Arapçam da iyi idi. Bizim zamanımızda herkes Paris’ten diploma alırdı, gençler hep Fransa’ya gönderilirdi. Hem Müslüman hem Hıristiyan, Ermeni ailelerden de çocuklarını okul için Fransa’ya gönderenler vardı. Mehmet Cerep mesela, muazzam bir insandı. Abim Pier’dir ona Mösyö Pier derlerdi. Biz

Antakya’da Hıristiyan cemaatinin önemli bir ailesiyiz. Babam çok varlıklıydı ancak biz bu varlığı koruyamadık. İnsanlar mesela tedavi için Suriye’ye giderlerdi. Ya da pasaportu varsa Türkiye’ye. Hastane bir tane vardı, yetersizdi. Salgın hastalıklar çoktu. Tifo’dan ölen çoktu. Hayatımız zorlu ve sıkıntılıydı.

Ben ilkokul mezunuyum ama o dönem bir ara Şam’da da okudum. Ablam, dayım oradaydı, Halep’te de yakınlarım vardı. Okumaya gittim ama babam geri gelmemi istedi ve okulu yarım bırakmak zorunda kaldım. Fakat Antakya’ya döndükten sonra Baro’da çalışarak dil öğrendim. Hatta yerli Arapça’yı Fasih Arapça’ya çevirerek tercümanlık da yapıyor, para kazanıyordum. Nuri Aydın Konuralp’in adını hep duyardım. Süreyya Halef’i tanırım. Halef ailesi de büyük idi, Vahit Halef ise en önde gelenlerinden idi. Kendisi, Bakanlık da yapmıştır. Çoğu Fransa’da bazı yüksekokullarda ve genelde Sorbon’da okumuşlardır. İbrahim ve Ahmet Tuhani’de Sorbon’da okumuştur.

d. Teyfik-Can Sayek (İskenderun Varlık Vergisi Listesinde Yer Alan Edvar Sayığ’ın Çocukları, Görüşme Tarihi: 1 Eylül 2020)

Ailemiz dört yüz elli yıl önce Dört Yol’dan Arsuz’a göç etmiş ve çiftçilikle uğraşan bir ailedir. Ailemiz çok eskilerde ‘Sümeler’ ve ‘Zondiler’ olarak bilinirdi. Soyadı kanunu ile birlikte ‘Sayığ’ soyadını almıştır. Sayığ, Arapça’da kuyumcu anlamına gelmektedir. Daha sonra bizimle birlikte ‘Sayek’ e dönüşmüştür.

Varlık Vergisi biz gayrimüslimleri, yaygın söyleyişle gavurları altüst eden bir uygulamadır. Osmanlı İmparatorluğu’ndan bu yana sermaye birikimi gayrimüslimlerin elinde olduğu için; en fazla vergiyi bu zümreler ödemiştir. Cumhuriyete geçişle birlikte gayrimüslimlere yönelik menfi bir politikanın olmadığını görmekteyiz. Atatürk döneminde, babası Hanna Filip İskenderun Gümrüğünde müdür arkadaşımın bana anlattığı bir hadiseyi anlatarak olayı somutlaştırayım: Hatay Devleti’nin İskenderun Gümrük Müdürü olan Hanna Filip odasında otururken dışarıdan gelen bir gürültü duyar. Dışarı çıktığında yanında birçok eşyası olan bir zatın Hatay’a girmek istediğini görür. Gümrük memurları da şahsın kaçakçılık yaptığını düşünerek Hatay’a almak istememektedirler. Hanna Bey bu şahsın şekline ve şemaline bakınca gayet dürüst biri olduğunu, kaçakçılara benzer herhangi bir intibasının olmadığını görür ve Hatay’a girişine müsaade eder. Hanna Filip odasına döndükten sonra dışarıdaki kişi gümrükteki görevlilere müdürün ismini

sorar. Hanna ismini duyduktan sonra gayrimüslim olduğunu anlar ve müdürün odasına girer. Der ki, ben size yalan söyledim. Beni Atatürk, Tayfur sökmen'e gönderdi. Bu eşyalar da Atatürk'ün Tayfur Sökmen'e gönderdiği hediyelerdir. Bu mektup sizi ilgilendiriyor. Ben açmaya yetkili değilim buyurun siz açın. Hanna Filip mektubu açtığında şu ifadeleri okur: Sevgili kardeşim Tayfur, Hatay'ın anavatana katılacağı endişesiyle gayrimüslim vatandaşların yurt dışına göç etmeye başladığını duydum. Gayrimüslim vatandaşlara her türlü teminatın verilerek evlerini terk etmemelerini sağlıyoruz. (Tevfik Sayek'in burada gözleri doluyor.)

Varlık Vergisine gelince; bu verginin tahakkuk ettirilmesinden çok uygulama tarzı bizi zora sokmuştur. Bakın babam o kadar muzdarip olmuş ki o dönemde ve sonrasında konuştuğu herkese bu verginin sıkıntılarında bahsedermiş. Birgün trenle seyahat ederken aynı kompartımanda Ankara'dan bir beyefendiye tesadüf eder. Kendisine tarh edilen miktarın servetinin çok üstünde olmasından ve bu nedenle çekmiş olduğu ızdırabı dile getirir. Ankaralı beyefendi babama ismini sorar. Babam da o zamanlar Edvar yerine Enver ismini kullanıyordu. Enver ismini duyan Ankaralı zat "Allah Allah bu işte bir problem var, vergi memurları bir hata yapmışlar. İsminize göre çok fazla tahakkuk ettirmemeleri gerekirdi." Görüyor musunuz Müslüman isimse az miktar tahakkuk ettirilmiş, gayrimüslime daha fazla... böyle bir keyfilik olabilir mi?

Her şeye rağmen babam kendisine tahakkuk ettirilen varlık vergisi borcunu ödemek için elindeki malları satar. Ancak o dönemde malları alabilecek olanların çoğu yine gayrimüslim ve onlar da Varlık Vergisi borcunu ödemenin derdine düşmüştür. Bakın bu listede amcalarım da var. Yani aile müşkül durumda ve kimsenin yardım edecek hali yok. Babam satabildikleriyle Varlık Vergisi borcunun bir kısmını öder. Geri kalan borç için ziraat Bankası'na kredi başvurusunda bulunur. Kredinin henüz sonucu gelmeden bir sabah erkenden henüz babam pijaması üzerindeyken polisler kapıyı çalar. Kaymakamın babamı çağırdığını söylerler. Babamı emniyet müdürlüğüne götürürler. Orada bir salona aldıklarında babam çok şaşırır. Çünkü salonda bulunanların tamamı babamın yakından tanıdığı gayrimüslim arkadaşları. Varlık Vergisi borçlarını ödeyememişler ve Aşkale'ye gönderilecekler. Babam kapıdaduran memura Kaymakam Beyle görüşmek istediğini söyler. Ancak kimse buna müsaade etmez. Babam sigara içme bahanesiyle bir fırsat bularak kaymakamın yanına çıkar. Borçlarını ödemek için Ziraat Bankası'ndan haber beklediklerini ifade eder. Kaymakamın ikna olması üzerine Aşkale kampına

gitmekten kurtulurlar.

Varlık Vergisi borçlarında ödemelerden geriye kalan miktarlara çok fahiş faizler konuluyordu. Babam öyle zor durumda kalmış ki İsmet İnönü'nün eşi Mevhibe Hanım'a, mektup yazarak, vergi borçlarının bakayası için çok yüksek miktarlarda faiz alınmamasını istemiştir. İlginçtir mektup işe yaramış ve faizlerde bir yumuşama olmuştur. Birgün babamla birlikte sahilde yürürken, eski Ziraat Bankası önünde durdu. Bana binayı göstererek bu bina bizim paralarımızla yapıldı dedi.

Ben Varlık Vergisi uygulaması ile devletin gayrimüslimleri yurt dışına sürmek gibi bir politika güttüğünü düşünmüyorum. Evet ülkemizin gayrimüslim nüfusunda büyük düşüşler olmuştur. Ancak bunun nedeni Varlık Vergisi değildir. Sosyo-ekonomik, eğitim gibi birçok neden vardır. Dünya çok hızlı bir değişim yaşamaktadır. Zaten Türkiye'den büyük göçler 1960'lı yılların sonundan itibaren başlamıştır. Özellikle Kıbrıs meselesi konusunda gayrimüslimlere yönelik toplumsal tepkiler... O dönemlerde İskenderun'dan bile onlarca ailenin bir gecede göç ettiğini hatırlıyorum.

Bakın İnönü döneminde benzer birçok keyfi uygulama anlatabilirim size. Bizimkiler arazilerine ektikleri mahsüllerin hasadından önce tahsildar gelir ve afaki olarak o tarladan gelecek ürünü tespit ederdi. Örneğin buğday tarlasına baktı ve bu tarladan 10 ton vergi vereceksin dedi. Hasat zamanı bir problem oldu ve bu ürün alınamadı. Çiftçi başka yerden bu on ton vergiyi temin etmek zorundadır. Biliyor musunuz, bizimkilerin bu toprak mahsülleri vergisini ödemek için Ceyhan'dan buğday getirdiğini biliyorum.

e. Dr. Cemil Huri (Görüşme Tarihi: 4 Eylül 2020)

Bu listede yer alan Dr. Basil Huri ile Kuyumcu Vedi Huri babamın amcası. Dimitri Huri, Rufail Huri ve Zeki Huri uzaktan akrabamız olurlar. Dr. Basil Huri, Hatay Devleti milletvekilliği de yapmıştır. Ailesinden kimse bugün Hatay'da bulunmamaktadır. Torunu Dr. Basil Beyrut'ta yaşamaktadır. Listede yer alan pek çok ailenin çocuklarını tanırım. Kebudi ailesi İstanbul'da yaşamaktadır. Varlık Vergisi hususunda herhangi bir bilgiye sahip değilim, size yardımcı olamayacağım için üzgünüm.

f. Görüşme Yapılan Diğer Kişiler

10 Haziran 2020 tarihinde Samandağ Vakıflı Köyü'nde bulunan Musadağ Müzesi'nde Ermeni Cemaati Dernek Başkanı Cem Çapar ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede Cem Çapar, Hatay'da Varlık Vergisi tahakkuk ettirilen şahısların isim listesini incelemiş ancak bu kişilerden hiçbirisinin burada yaşamadığını ve isimleri tanımadığını ifade etmiştir.

10 Haziran 2020 tarihinde Samandağ'da Varlık Vergisi ödeyen Alaiddin Cilli'nin kızı Leyla Cilli ve torunu Dr. Hasan Fehmi Cilli ile Samandağ Çiğdede Mahallesi, İskele Caddesi'nde bulunan evlerinde görüşme yapılmıştır. Cilli ailesinin fertleri de Varlık Vergisinin uygulandığı dönemle ilgili olarak belge ya da büyüklerinden dinledikleri herhangi bir anının bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Reyhanlı'da 1500 lira Varlık Vergisi ödeyen Mehmet Bahadırlı'nın kızı Dr. Güneş Bahadırlı ile Reyhanlı-Antakya yolu üzerinde bulunan çiftliğinde 30 Haziran 2020 tarihinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Güneş Hanım annesinden Varlık Vergisi ile alakalı bazı şeyler duyduğunu ancak net olarak hatırlamadığını söylemiştir.

7 Temmuz 2020 tarihinde, Hatay Varlık Vergisi listesine göre 4 isme (Selim- Reşit- Mehmet-Abdülğani) vergi tahakkuk ettirilen Cezayirli ailesinden Refet Cezayirli ile il dışında bulunduğu için telefonla görüşülmüştür. Refet Cezayirli de konu ile ilgili herhangi bir belge ya da anısının bulunmadığını bildirmiştir.

Reyhanlı Varlık Vergisi listesinde yer alan Reşit Duman'ın oğlu Aykut Duman ile 25 Ağustos 2020 tarihinde Hatay Hamamı'nda bulunan çiftliğinde görüşme yapılmıştır. Aykut Duman 1944 doğumlu olduğunu ve henüz beş yaşındayken babası Reşit Duman'ın vefat ettiğini söylemiştir. Bu nedenle Varlık Vergisi ile ilgili bir malumatının olmadığını ifade etmiştir. Fransızların işgal sırasında toprak sahiplerini Tunus Bankası'na borçlandırarak toprakları Türk çiftçisinden almaya çalıştığını söylemiştir. Hatay'ın anavatana katılmasından sonra Türkiye'nin Ziraat Bankası üzerinden Tunus Bankası'na olan borcu kapatarak, borçluların ödemelerini taksitler halinde Ziraat Bankası'na yaptıklarını söylemiştir. Bu taksitlerin bir kısmını babasının vefatından sonra kendisi ödemiştir. Makbuzların hala kendisinde olduğu bu ödemeler dışında herhangi bir vergi ya da başka ödemeler hakkında malumatının olmadığını söylemiştir. Bölgesinde yaşayan gayrimüslim nüfus hakkında özellikle Kırıkhan'da yoğun bir şekilde Ermeni

nüfus yaşamış olduğunu ancak 1960'lı yıllardan itibaren sosyo-ekonomik koşulların değişmesiyle birlikte bir kısmının İstanbul'a bir kısmının ise yurt dışına göç ettiğini beyan etmiştir. Aykut Duman Kırıkhan'dan dışarıyayaşanan göçte Varlık Vergisinin bir etkisi olmadığını ifade etmiştir.

Harbiye Belediye başkanlığı da yapmış olan Sami Doğruel ile 20 Ekim 2020 tarihinde Harbiye Mahallesi'nde bulunan evinde görüşülmüştür. Sami Bey rahatsızlığı nedeniyle hiçbir şey hatırlamadığını ifade ederken, aile fertleri Hatay Varlık Vergisi listesinde yer alan İbrahim Duhani ile Mehmet Duhani'nin Sami Doğruel'in dedeleri olduğunu söylemiştir. Ailenin Hatay'ın Anavatan'a iltihakından sonra "Doğruel" soyadını aldığını ifade etmişlerdir. Varlık Vergisi konusunda hiçbir bilgi ya da belgeye sahip olmadıklarını söylemişlerdir. İbrahim Duhani, çevresinde İbrahim Ağa olarak bilinir. Çiftçilikle uğraşan İbrahim Ağa çok varlıklıydı. 17 köyün nahiye müdürlüğünü yapmıştır.

İskenderun'a ait vergi listesinde yer alan Mithat Payaşlı hakkında, Volkan Payaşlı ile 19 Haziran 2020 tarihinde görüşülmüştür. Volkan Payaşlı, kendisinin de doktora çalışması vesilesiyle aile efradı olan Mithat Payaşlı'yı araştırdığını ancak konuyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadığını ifade etmiştir.

Sonuç

Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmamıştır. Ancak savaşın sıkıntılarını en az savaşa giren ülkeler kadar yaşamıştır. Çünkü savaş, Edirne'den Türkiye'nin kapısına dayandığında Cumhuriyet bütün noksanlarıyla birlikte henüz 16 yaşındaydı. Nüfusun çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktaydı. Dünyanın modern ordularına rağmen Türk ordusunda hala ilkel silahlar ve atlar kullanılıyordu. Türk Ordusu'nun yegâne ulaşım aracının hayvanlar olması ülke içinde zaten kıt bulunan gıda kaynaklarını daha da zora sokmuştur. Bu durumun farkında olan Tek Parti iktidarı tüm çabayı savaş dışı kalmak için harcamıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı'nda her iki tarafta Türkiye'yi yanında savaşa sokmak için göz alıcı vaatlerde bulunuyordu.

Savaşa karşı alınan önlemler kapsamında erkek nüfusun çoğunluğunun askere alınması köylerde üretimi durma noktasına getirmişti. Üretim kıtlığı ise köylerden şehirlere uzanan yollarda karaborsacılık ve vurgun gibi pek çok sosyal ve ekonomik problemi beraberinde getirmiştir. Bu problemlerin temelinde dönemin pek çok tanığının (Şevket Süreyya Aydemir, Faik Ahmet Barutçu, Hilmi Uran) belirttiği üzere savaş bulutlarının dolaştığı ilk andan itibaren

devletin savaş ekonomisine geçip gerekli stokları yapmaması yatmaktadır. Savaşın başlamasıyla birlikte Refik Saydam Hükümeti piyasadaki sıkıntıları gidermek amacıyla Milli Korunma Kanunu'nu çıkarmış ve önlemler almaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın en ağır yılı olan 1942 yılında Refik Saydam aniden vefat edince; Hariciye Vekili olan Şükrü Saraçoğlu, Cumhurbaşkanı İnönü tarafından Başvekalete atanmıştır. Saraçoğlu Hükümeti, Saydam döneminde uygulanan kemer sıkma politikalarını gevşetince ülke genelinde fiyatlar aşırı yükselmiştir.

Saraçoğlu hükümeti bütçe açığını kapatmak, piyasadaki fazla parayı çekerek enflasyonu dizginlemek ve harp zenginlerinin önünü almak için 11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmıştır. Hükümetin bu kanun ile piyasaı millileştirmek gibi gizli bir emelinin olduğunu iddia edenler de vardır. Nitekim kanunda herhangi bir itiraz mercii bulunmamakla birlikte, mükelleflerden listelerin askı tarihinden itibaren on beş gün içerisinde borçlarını ödemeleri istenmiştir. Verilen süre içerisinde borcunun en azından bir kısmını ödemeyenler çalışma kamplarına gönderilmişlerdir. Hatay'da Varlık Vergisi mükellefleri arasında Yahudi kökenli iş adamı Pinhas Kebudi ve Dr. Alber Beyluni dışında Aşkale alışma kampına gönderilen isme rastlanmamıştır.

Varlık Vergisi, ABD ve Almanya başta olmak üzere savaşın getirdiği yıkım karşısında pek çok devlet tarafından uygulanmıştır. Türkiye'de ise uygulandığı günden bu yana üzerinden yarım asırdan uzun bir süre geçmesine rağmen tartışmalar bitmemiştir. İl bazında kurulan takdir komisyonlarının belirlemiş olduğu mükellef listeleri, defterdarlıklarda askıya çıkarılırken yerel ve ulusal basında da yayınlanmıştır. Bu listeler incelendiğinde gayrimüslim vatandaşların hatırı sayılır bir vergi yükünü sırtladıklarını görmek mümkündür.

Hatay Varlık Vergisi listesinde yer alan şahısların bugün üçüncü nesli hayatta olduğundan dönemle ilgili verimli bir bilgi edinilememiştir. Varlık Vergisinin Hatay'da yaşayan gayrimüslim nüfusunun göçüne yol açtığına dair bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Bu durum görüşme yapılan kişiler tarafından da teyit edilmiştir. XX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya her manada köklü değişimlere sahne olmuştur. 1939 yılında Anavatan'a iltihakın getirmiş olduğu endişe nedeniyle bir göçten bahsetmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm çalışmalarına rağmen özellikle Hatay'daki Ermeni vatandaşlar, Fransızların ulaşım vasıtalarını temin etmesiyle Suriye ve Lübnan'a göç etmişlerdir. Hatay Devleti Cumhurbaşkanı ile Başvekili Abdurrahman

Melek anılarında bu durumdan bahsetmişlerdir. 1948 yılında İsrail'in kurulması ve bu devletin bölgeye göçü teşvik amacıyla vaatlerde bulunması da Hatay'daki bir kısım Yahudi'nin İsrail'e göç etmesini sağlamıştır. 6-7 Eylül 1955 ve akabinde gelişen Kıbrıs meselesi temelli olaylar da yurt dışına göçe sebep olmuştur. Bu sebeplerin yanında eğitim ve ekonomik gibi amaçlarla Hatay'daki özellikle gayrimüslim gençler İstanbul'a ya da Avrupa'ya göç etmişlerdir. Burada sadece gayrimüslimler değil Müslüman Hataylı gençler de birçok etkenden ötürü başka illere ya da yurt dışına göç etmişlerdir. Dönemin istatistik rakamları Varlık Vergisi ile hükümetin ekonomik açıdan pek kazançlı olmadığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Gazeteler

Cumhuriyet, 24 Temmuz 1939.

Korkusuz Gazetesi, 25 Aralık 2019.

Yeni Gün, 1939/1940/1941/1942.

2. Araştırma-İncelemeler

Güler, C.-Sarısır, S. (2018). *Türk Siyasi Hayatında Açık Mektuplar (1950-1960)*,

Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ, Yıl:16, S. 25: s. 227-248.

Akar, Rıdvan, *Aşkale Yolcuları*, Doğan Kitap, İstanbul.

Aktar, Ayhan, *Varlık Vergisi*, Doğan Kitap, İstanbul.

Aydemir, Ş. S. (2006). *Tek Adam*, 1922-1938, c. III, 21.basım, Remzi Kitabevi, İstanbul

Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci Adam (1938-1950)*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Deringil, Selim, "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye: Hasta Adamın Dinç Evlatları",

Toplumsal Tarih, S. 121, Ocak 2004, ss. 76-81.

Eraslan, C. (2008). "*Atatürk'ten sonra Türkiye'nin İç Politikası*", C. 2, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Erdal, İ. (2016). "Muhafız Tan ve Vatan Gazetelerine Göre Savaş Döneminde (1940–1945) İktisadi Uygulamalar", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, Temmuz: s. 1-16.

Güçlü, M. (2019). *Varlık Vergisi*, Kitabevi Yay., İstanbul.

Gündüz, A. (2018). "Hatay'daki Ermeni Göçlerinin Sebepleri", *Cemil Meriç 10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi, 23-25 Kasım 2018 Hatay*, Saybilder Yayıncılık: s. 581-582.

Hatipoğlu, H. (2012). *Milli Mücadele ve Anavatana Katılım Sürecinde Hatay*, Pegem Akademi Yay., Ankara.

Hüseyin Telli ile yapılan görüşme, 1946 doğumlu, 20/06/2020.

Kayra, Cahit, *Varlık Vergisi*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul.

Koçak, C. (2002). “*Siyasal Tarih (1923-1950)*”, *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Sina Akşin, (Der.), Cem Yayınevi, İstanbul.

Mehmet Mursaloğlu ile yapılan görüşme, 8 Eylül 2020.

Melek, A. (1999). *Hatay Nasıl Kurtuldu*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul.

Mursaloğlu, M. (2020). *Şahsi Meselem*, MD Yay., İstanbul 2020.

Neşet Mursaloğlu ile yapılan 24/06/2020 tarihli görüşme.

Neşet Mursaloğlu ile yapılan 24/06/2020 tarihli görüşme.

Ökte, F. (1952). *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yay., İstanbul.

Payaslı, V. (2017). *Sancak'tan Vilayet'e Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Sökmen, T. (1992). *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, TTK Basımevi, Ankara.

Tuncer, H. (2012). *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Us, A. (1944). *Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım*, Vakıf Matbaası, İstanbul.

Ürkmez, N. (2020). İskenderun'da İki Levanten Aile: Belfante ve Catoni Aileleri, Anavatana Katılışının 80. Yılında Hatay Uluslararası Sempozyumu, 4-6 Nisan 2019, ATAM, 1371-1393, Ankara.

Zileli, Ü. (2019). “Varlık Vergisi!..”, *Korkusuz*, 25 Aralık 2019.

Ulus Gazetesi, 16 İlkkanun 1942

Yenigün, 12 Birinci Kanun 1942.

Yenigün, 19 İkincikanun 1942.

Yenigün, 23 Birincikanun 1942.

Yenigün, 28 İkincikanun 1942.

Yenigün, 31 Birincikanun 1942.

Yenigün, 6 Birincikanun 1942

Yenigün, 6 Şubat 1943.

Yeniğin, 21 Senteşrin 1942.

3. Web

<https://www.avlaremoz.com/2016/06/26/hatay-musevi-cemaati-vakfi-baskani-saul-cenudioglu-asirdir-buradayiz/>

https://www.salom.com.tr/arsiv/haber-69784-antakya_seyahati_ve_izlenimler.html

https://www.salom.com.tr/arsiv/haber-75726herkesin_anlatacak_bir_oykusu_vardir_i.html

Ekler

Tablo 1. Varlık Vergisi'nin Antakya İlçesi mükellef listesi ve miktarı.

Sıra	Kişiler	Miktar (Lira)
1	Binhas Şayal Kebbudi	300
2	Rasim Adalı	35
3	Selim ve Reşit Cezayirli	25
4	Durmuş Depo	20
5	Kasım Pişkin ve ortakları	20
6	Doktor Alber Beyluni	17
7	Artin Bağdasar	20
8	Henna ve İbrahim Sultanım	17
9	Müteahhit Celal Cundoğlu	10
10	Abdulla Gali Veresesı	10000
11	İsmail Şahut Güzelburç	8000
12	Sadeddin Bozyüklü	8000
13	Ali Seyfiddin	8000
14	Nafı Adalı	8000
15	Ahmet Kahli	8000
16	Şeyh Ali Garip	6000
17	İbrahim Duhani Harbiye	6000
18	Mehmet Duhani Harbiye	8000
19	Hacci Mehmet Şahvar	5000
20	Azar Kebudi ve Kardeşi	5000
21	Alber Miğribi	7000
22	Abdulla Ötken	6000
23	Abdo Kebudi	7000
24	Doktor Basil Huri	5000
25	Sıtkı ve Sami Aselci	7000
26	Abdulgani Türkmen ve eşi	5500
27	İlyas Sayığ	5000
28	İzzet ve Mustafa Güçlü	5000
29	Kamil Masaracı	4000
30	Kazım ve Atıf Belanlı	4500
31	Nuri İskif	4000
32	Doktor Ahmet Rasim	3000
33	Suphi Bereket	3000

BENĞİ
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

34	Ali Şahhutoğlu Necip	3000
35	Mehmet Kabur ve Kardeşleri	3000
36	Mehmet Sabunluk	3000
37	Şükrü Tuma	3000
38	Yusuf Tuma	3000
39	Şeyh Yunus (Avaklı Köyü)	3000
40	Mehmet Kehli	3000
41	Ali Hassun	5000
42	Alaiddin Cilli (Süveydiye)	3000
43	Kamil ve Hasan Zehir (Karaçay)	3000
44	İskender Azar	3000
45	Rasim (Ziyaret Köyünden)	3000
46	Mustafa Kuseyri	3500
47	Kuyumcu Vedi Huri	7000
48	Memduh Dayı	3500
49	Suni Murtaza	3000
50	Bekir Öcal	3000
51	Yahya Öztanır	3000
52	Sıddık Müftü	3000
53	İbrahim Şahel	3000
54	Bekir Melek	3000
55	Hasan Hamsi	3000
56	Tahir Necip	3000
57	Hamit Necip Bal	3500
58	Şükrü Melek	3000
59	Reid Kuseyri	4000
60	Maşuk Cernal	4000
61	Vehbi Sabur ve Çocukları	5000
62	Abdülkerim İski	4000
63	Kazım Rüstem	6000
64	Salih Rüstem ve Oğulları	4500
65	İzzet Hacimulla	5000
66	Abdurrahman Saka	6000
67	Mustafa Çelenk	6000
68	Bekir Sıtkı ve Osman Atahan	7000
69	Abdullah Şeyhoğlu ve Oğlu	8000

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

70	Osman Mıstık	5000
71	Ali Hocaoğlu	4000
72	Tevfik ve Şefik Sabuncu	8000
73	Nasih Hocaoğlu	6000
74	Yusuf Koyuncu	7000
75	Henna ve Nikola Keberiti	2500
76	Nikola Henna Abbuş	2500
77	Abdulkerim Fettal	2500
78	Murat Çelenk	2500
79	İsmail Kuseyri	2500
80	Salaman Simorlengi	2500
81	Yani Antiba	2500
82	İbrahim Ziya ve Arkadaşları	2000
83	Mustafa Şaho	2000
84	Ali Kehli	2000
85	Salih Cözel	2000
86	Necib Şakra	2000
87	Süleyman Karaali	2000
88	Yüsuf İskef	2750
89	Feyzi Esmirli	2000
90	Hasan Rüstem	2000
91	Vasfi Rüstem	2000
92	Süreyya Bereket	2000
93	Arif Bereket	2000
94	Bekir Bereket	2000
95	Kazım ve Bekir Zarur	2000
96	Harun Sadi	2000
97	Sadık Ağa Rüstem	1500
98	Salim Şahin	2000
99	Hüsni Melek	1500
100	Kazım Halef	1500
101	Circi Abbud	1500
102	Dimitri Huri	1500
103	Sadık Melek	1500
104	Fuad Sahilli	1500
105	Memet Kavlak	1500
106	Şaul Murat Cemal	1500

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

107	Emin Murtaza	1500
108	Zeki Hancı	1500
109	Yahya Şahin	1500
110	Adil Boyacı	1500
111	Mustafa Bozyüklü	1500
112	Cemil Bereket	1500
113	Veysel Ağa	1500
114	Şalum Kebbudi	1500
115	Fazıl oğlu Salim	1500
116	İshak Kebudi	1500
117	Circi Abdo	1500
118	Mahmut Dehni	1500
119	Şekip Nekip	1000
120	Hüseyin Atahan	1000
121	Vedi Akar	1000
122	Aboncu Hassun	1000
123	Yüsuf Halef	1000
124	Sadık Yurtman	1000
125	Maruf Halef	1000
126	Mesrür Halef	1000
127	Memet Derviş ve Zeki	1000
128	Abdülkerim Çinçin	1000
129	Kemal Yuhya Adalı	1000
130	Asef Yahya Adalı	1000
131	Başkahı Arif	1000
132	Fatikli Ali Salman	1000
133	Abdulkadir Mazlum	1000
134	Ömer Büyükburç	1000
135	Eczacı Dimitri	1000
136	Nafı ve Nuri Mıstık	1000
137	Rizkalla Keberiti	1000
138	Rifat Rüstem	1000
139	Halef oğlu Garip	1000
140	Abbuş Özvar	1000
141	Hasan Uncu	1000
142	Yorğaki	1000
143	Melik Abacı	1000

BENĞİ
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

144	Kunduracı Talip	1000
145	Mehmet Vetvet	1000
146	Mehmet Sicilli	1000
147	Mehmet Kılбек	1000
148	Hisamettin Kemmuni	1000
149	Camir Çerkes ve Cemil Azar	1000
150	Rufail Hur	1000
151	Yusuf Hakki Baki	1000
152	Necip Hayit	1000
153	Ahmet Esmerli	1000
154	Abdülvahit Kavas	1000
155	Ömer Hazinadar	1000
156	Salih Bağdatlı ve Reşit Davut oğlu Harun	1000
157	Harun Camal	1000
158	Sallafey Igel	1000
159	Ali Ökten	1000
160	Hamit Urfalı	1000
161	Ahmet ve Hamit Sakuç	800
162	Avvat Şakni	750
163	Ahmet Şerbetçi	750
164	Fadil Gabuş	800
165	Mustafa Fanso	500
166	Bekir Sadettin	500
167	Mayadalı Abdulkadir	500
168	Baksunlu Hacı Rezzuk	500
169	Dimitri Şami	500
170	Ziya Kuseyirli	500
171	Bekir Karabay	500
172	Hüseyin Hacci	500
173	Mikail Hacci	500
174	Mehmet Şahhut	500
175	Süreyya Halef	500
176	Ömer Çelenk	500
177	Osman Horşit	500
178	Mustafa Mestçi	500
179	Ahmet Sırrı Hoca	500
180	Şükrü Bağdadi	500

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

181	Sadık Özdemir	500
182	Cemal Hakim	500
183	Şükrü Çuhadar	500
184	Memduh ve Ali Zerevant	500
185	Şerif Uğütmen	500
186	Sadık ve Naim Sahilli	500
187	Ahmet Abacı	500
188	Rasim Bağdadi	500
189	Abduh Mezrahi	500
190	Şamil Yapra	500
191	Şükrü Dışbudak	500
192	Sadık Akad	300
193	Halit Toköz	500
194	Hasan Dokur	500
195	Kamil Karabucak	500
196	Necip Asaf	500
197	Yehya Bulgur unucu	500
198	Remzi Cıneviz	500
199	Remzi Çalğın	500
200	Kemal Özal	500
201	Akil Köse Diyap	500
202	Hazım Iskif	500
203	Zerdik Karabacakyan	500
204	Kunduracı Hacı Emin	500
205	İsmail Akar	500
206	Süleyman Şeyh ve Helavi	500
207	Mehmet Kazmacı	500
208	İbrahim Hayder Süslü	500
209	Ali D	500
210	Ali Otuzbir	500
211	Remzi Keskin	500
212	Mehmet Perdahçi	500
213	Ahmet Gasli	500
214	Kemal Hamdi Avandak	500
215	Enver Kumru	500
216	Hakkı Kumru	500
217	Ahmet ve Emin Tütüncü	500

218	Zeki Huri	500
219	Selim Hayit	500
220	Lütfi Morah	500
221	Hasan Mısıri	500
222	Mahmut Hocaoğlu	500
223	Haydar oğlu Salim	500
224	Halil Çoban	500
225	Fadil Asfur	500
226	Halil Şahin	500
227	Firoz Hanzat	500
228	Şükrü Toma	500
229	Necib Huri	500
Toplam		886,75

Tablo 2. Varlık Vergisi'nin İskenderun İlçesi mükellef listesi ve miktarı (Yenigün, 1942).

Sıra	Kişiler	Miktar (Lira)
1	JüzeŒ Katoni	207.500
2	Hatay Yağları Şirketi	41.600
3	Ak İş Şirketi	12.000
4	İlyas ezrak	20.000
5	Mehmet Cezayirli	5.500
6	Türker	25.000
7	Marsel Balit	20.000
8	Abdülğani Cezayirli	40.500
9	Kayseme Sayığ	30.000
10	Sukuni Petrol Depoları	31.000
11	Selahiddin Baki	22.000
12	Emin Felah ve Oğulları	25.000
13	Nimetulla Felah ve Oğulları	16.000
14	Viktor Esved	25.000
15	Nazım Gandur	25.000
16	Fevzi Kütükçü	15.000
17	Nasri Gazel Vekili İlyas Ezrak	10.000
18	Abdülğani Yılmaz	17.500
19	Selim Yılmaz	12.000
20	Mehmet Ali Kurşun	10.000
21	Edvar Sayığ	20.000

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

22	Corç Sayıg	20.000
23	Kozma Sayıg	10.000
24	Cemile Sayıg	10.000
25	Hasan Cabbara	10.000
26	Suphi Bereket	7.000
27	Alaettin Baki	15.000
28	Forbes Depoları	8.000
29	Abdullah Felah	7.500
30	Hatay İnkişaf Müessesesi	7000
31	Hasan Keşani	6000
32	Emil Batrus ve Mehmet Duza	5600
33	Rifat Baki	6000
34	İlyas Sayıg	5000
35	Kasım Pişkin	5000
36	Şellum Miğribi	5000
37	Basil Haşyui	5000
38	Mehmet Şükrü Kurşun	5000
39	Dimitri Filibi	5000
40	Yehya Kortular ve Oğulları	5000
41	Abbas Felah	5000
42	Niyazi Güney	5000
43	Sinemacı Keyyal	5000
44	Alferd Dölavant	5000
45	Sadullah Bilgin	5000
46	Jan Jandi	5000
47	Afif Şeşbeş	5000
48	Şaban Kırmıti	4000
49	Davud Saa	4000
50	Lütfullah Felah	4000
51	Güven İş Müessesesi	3500
52	İbrahim Melham	3500
53	Hisamettin Engin	3500
54	Remzi ve Şevket Buzçu	3000
55	Kurtuluş Müessesesi	3000
56	Yakup Camal	3000
57	Kamal Ali Felah	3000
58	Nikosaba ve eşi	3000
59	Nazim Bucak	3000

BENĞİ
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

60	Mişel Tina	3000
61	Henna Mukannas	3000
62	Ömer Türkmenili	2500
63	Memduh Dayı	2500
64	İlyas Raid	2500
65	Hacı Fercullah İstifan	2500
66	Sarraş Şahin	2500
67	Mehmet Özdil	2000
68	Bostan Mercan	2000
69	Halim Soysal	2000
70	Abdulvahit Tabbah	2000
71	Refik Ülkümen	2000
72	Ankara Palas Süleyman Özyürek	2000
73	Halil Çoban	2000
74	Mehmet Tertibli	2000
75	Roza	2000
76	Kasap Liyon	2000
77	Terzi Semail Sebbag	2000
78	Necip Bal	2000
79	Fazil Çınırk	2000
80	Ahmet İkbal Baki	2000
81	Hasip Akkat	1500
82	Hasan Tabak	1500
83	Kemal Yıldırım	1500
84	Kemal Çolakoğlu	1500
85	Kemal Yıldırım	1500
86	Batros Keleş	1500
87	Fikret İşin	1500
88	Nuri Tark	1500
89	Dörtüollu Mustafa Kaya	1500
90	Tevfik İstanbullu	1500
91	Jozef Ayvazyan	1500
92	Bakkal Nurettin	1500
93	Mustafa Çumra	1000
94	Suphu Tambe	1000
95	Doğu Anbarı	1000
96	Ali Şefik Genç	1000
97	Kuyumcu İsrail	1000

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

98	Sabri Uysal	1000
99	Memet Gökten	1000
100	Abraham	1000
101	Rabiye	1000
102	Kasap Sabri	1000
103	Hikmet Çekiç	1000
104	Şeyh Ali Bilal	1000
105	Ali Güngör	1000
106	Seydi Oğuz	1000
107	Eczacı Halef Gür	1000
108	Eczacı Mustafa Baykul	1000
109	İzmir Oteli Sunullah	1000
110	Şehir Palas Süleyman	1000
111	Kedri Nuri Köksal	1000
112	Şahin Cabbara	1000
113	Corc Filibi	1000
114	İskender Zireyk	1000
115	Loviçi Lavanti	1000
116	Ilyan Katrin	1000
117	Durru Katman	1000
118	Harun Kebudi	1000
119	Cemil Okçuoğlu	1000
120	Hüseyin Özdemir	1000
121	Beşir Mercan Kasap	1000
122	Mehmet Bekar Kasap	1000
123	Memet Kavsak	1000
124	Kamil Serinkaya	1000
125	Hasan Dudu	500
126	Ali Rıza Sevindik	500
127	İhsan Akşehirli	500
128	İhsan Çardaklı	500
129	Memet Yılmaz	500
130	Derviş İlyas	500
131	Esat Boru	500
132	Mithat Payaşlı	500
133	Karadeniz Lokantası	500
134	Ziya Karabey	500
135	Kahveci Sıtkı	500

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

136	Kahveci Zeki Göçmen	500
137	Zondi Sayıg	500
138	Abdulla Mullasait	500
139	İstanbul Oteli Nuri	500
140	Akdeniz Oteli Durmuş Yıldırım	500
141	Roşa	500
142	Pansiyon Talya	500
143	Sinemacı İskender	500
144	Marangoz Vatkeli	500
145	Artin Bağciyan	500
146	Apostolis Züreyk	500
147	Bakkal Abdülvahit Fer'an	500
148	Mehmet Cihangir	500
149	Mehmet Cihangir	500
150	Yüsuf Güler	500
151	Şeyh Süleyman	500
152	Ali Özdemir	500
153	Fırıncı Halil Kara	500
154	Fırıncı Halil Kamli	500
155	Cemil Mentili	500
156	Fırıncı Emin Akman	500
157	Mustafa Çukurova	500
158	Bakkal Kadri Sabuncu	500
159	Ağup Keşişyan	500
160	Sabri Alıç	500
161	Mehmet Garip	500
162	Necip Toros	500
163	Vahit Cerep	500
164	Markoplu Vereses	500
165	Zandi Sayıg	500
166	Mahmut Bilgin	500
167	Mamilli Mustafa	500
Toplam		963.200

Tablo 3. Varlık Vergisi'nin Kırıkhan mükellef listesi ve miktarı (Yenigün, 1942).

Sıra	Kişiler	Miktar (Lira)
1	Mustafa Çanakçı	400.000
2	Mehmet Kara	51.000
3	Dr. Arnest Altunyan	50.000
4	Durmuş Debbay	35.000
5	Viktor Esvet	25.000
6	Haçadur Karabacakoğlu	25.000
7	Bedros Keşişyan	2000
8	Ahmet Pakdil ve Mehmet Çakmak	17.000
9	Kiork Boduryan ve Versami Şirin	15.000
10	Kirkor Gökçeoğlu	15.000
11	Artin Boğacıyan	10.000
12	Rıza Kocabaş	10.000
13	Münür Dokuzoğlu	8.000
14	Mustafa Tekek	8.000
15	Mehmet Toker	7.500
16	Tahsin Hüdayi	6000
17	Kasım Pişkin	6000
18	Bekir Beşen	5000
19	Dr. Nezaret Derboğusyan	5000
20	Yusuf Zekeriyya	3500
21	Hüseyin Raşo	5000
22	Zadik Karabacakoğlu	5000
23	Artin Adıkıyan	3000
24	Okkaş Göktepe	2500
25	Tatar Hasanağa	2500
26	Antepli Vehbi	2500
27	Hasan Kara	2000
28	Hilmi Koyuncu	2000
29	Yahya Kurtulan	2000
30	Eczacı Misak Mamilyan	2000
31	Halil Kahraman	1500
32	Yüsuf Toma	1500
33	Şıhlı Alkay	1500
34	Muhtar Ohannes	1000
35	Şaban Bolat	1000
36	Kamyoncu Abbuş	1000

BENGI
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

37	Karamehmet O. Mustafa	1000
38	Dede Zortuk	1000
39	Şeyh Ahmet Ünlü	800
40	Suphu Uçar	500
41	Yüsuf Zortuk	500
42	Kurt Mehmet Ali	500
43	Zeytinli Agop	500
44	Hannan O. H. Mehmet	500
45	Kamil Kahraman	500
46	Haydar Karataş	500
47	Kışlı Ali	500
48	Mehmet Çomo	500
49	H. Ağop Apikyan	500
50	Selahattin Kuseyri	500
51	Ali İlday	500
52	Haydar Toklucu	500
53	Kör Bekir	1500
Toplam		750.800

Tablo 4. Varlık Vergisi'nin Reyhanlı mükellef listesi ve miktarı (Yenigün, 1942).

Sıra	Kişiler	Miktar (Lira)
1	İnayet Mürsel	3600
2	Tayfur Sökmen	1500
3	Kemal Mürsel	9500
4	Niyazi Mürsel	300
5	Şefik Sabuni	1500
6	Aziz Seber ve Reşit	3000
7	Ali Bermede	10000
8	İhsan Mürsel	4500
9	Kadri Mürsel	5150
10	Fatih Müderris	2500
11	Mehmet Bahadırlı	1500
12	Osman Bahadırlı	1500
13	Mehmet Tecirli	1500
14	Hıdır Durdu	600
15	Abdullah Mürsel	4500
16	İnayet eşi Dudu	600
17	Reşit Duman	800
18	Mehmet Veliş	800
19	Selim Cezayirli	1000
20	Ali Genç ve eşi Fatma	1000
21	Hacı Zekeriya	700
22	Bahriye ve Talat	800
23	Abdurrahman Saka	1000
24	Abdurrahman Mürsel	600
25	Kadri Akgül	500
26	Halis Alhas	500
27	Hüseyin Şanverdi	500
28	Turan Hasan	500
29	Hazım Giray	1500
30	Muharrem oğlu Şeyhli	500
31	Nebahat Henano	500
32	İbrahim Bermede	1000
33	Ahmet Bermede	1000
34	Abdulkadir Bermede	1000
35	Akif, Faik, Nadire	700
36	Rifat Bermede	500
37	Ahmet Genç	1000
38	Hazım Giray ve Mehmet Burç	29.000
39	Mahmut Çakmak ve Ahmet Pakdül	19.170

BENĞİ
DÜNYA YÖRÜK-TÜRKMEN ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ
Bengi World Journal Of Yoruk-Turkmen Studies
E-ISSN: 2717-6584
Yıl: 5 (Şubat 2022), Sayı: 1
Year: 5 (February 2022), Issue: 1

40	İzzet Güçlü	9220
41	Rağip Mürsel	1100
42	Sürur Mürsel	600
43	Bekir Beşen ve Ramazan K. Baş	9900
44	Bekir Beşen ve Mahmut Çakmak	8500
45	Ahmet Babaoğlu	18000
46	Nuh Karagöz	17250
47	Ali Mürsel	600
48	Reşit Bese	3700
49	Hasan Mürsel	3200
50	Ak İş	7700
51	Tahsin Hüdayi ve Niyazi Ramazan	35.000
52	Niyazi Ramazan	3900
53	Tahsin Hüdayi	10800
54	Reşit Aziz ve Hasan Mürsel	2400
55	Bekir Beşen	500
56	Mehmet Hasan Cüdeydeli	1000
57	Mustafa Killik	500
58	Abdullah Bekli	500
59	Hasan Ali	500
60	Sami Kumru	4000
61	Hikmet Çakır	1500
62	Suhhu Önal	2000
63	Abdulkadir Beradi	1500
64	Değirmenci Mehmet	1000
65	Bekir Pilnikoğlu	700
66	Ahmet Hasan	1000
67	Kamil Derviş	500
68	Ak İş	1000
69	Sattuf Halef	500
70	Osman Derviş	500
71	Tayfur Şanverdi	500
72	Mehmet Salih	500
73	Çanakçı Mustafa	40000
74	Kara Bekir	16000
75	Remzi Emrah, Firuz Y. Kuran	8000
76	Mehmet Dip, Mehmet Rabbua	1000
Toplam		41.550